

หลักสูตรสถานศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พุทธศักราช 2563

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

โรงเรียนบ้านพรุดินนา

อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

คำสั่งโรงเรียนบ้านพรุดินนา

ที่ 24 / 2563

เรื่อง แต่งตั้งอนุกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

.....

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ให้สถานศึกษาดำเนินการจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดสาระภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นการเสริมสร้าง ศักยภาพคน ของชาติ พร้อมทั้งจัดทำสาระการเรียนรู้แกนกลางของกลุ่มสาระการเรียนรู้และสาระดังกล่าวในแต่ละระดับชั้นเพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษาหน่วยงานระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอน

ดังนั้นทางโรงเรียนบ้านพรุดินนาจึงต้องทำการการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้จัดทำมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ จึงขอแต่งตั้งอนุกรรมการในการปรับปรุงหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 39 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2546 และมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา พุทธศักราช 2547 จึงขอแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา ทำหน้าที่ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. นายสุรศักดิ์ หนูพยนต์	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านพรุดินนา	ประธานกรรมการ
2. นายเอกพจน์ ทับไทร	ครู โรงเรียนบ้านพรุดินนา	กรรมการ
3. นางกณหา ปรางค์ศรีอรุณ	ครู โรงเรียนบ้านพรุดินนา	กรรมการ
4. นางสมสด แก้วเจือ	ครู โรงเรียนบ้านพรุดินนา	กรรมการ
5. นางจิราภรณ์ การดี	ครู โรงเรียนบ้านพรุดินนา	กรรมการและเลขานุการ

ขอให้บุคคลที่ได้รับการมอบหมายได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและดำเนินการให้แล้วเสร็จ พร้อมใช้ในการเปิดเรียนประจำปีการศึกษา2563

สั่ง ณ วันที่ 30 มีนาคม 2563

.....

(นายสุรศักดิ์ หนูพยนต์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านพรุดินนา

คำนำ

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านพรุดินนา จุดประสงค์ของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานศึกษา พ.ศ. 2551 เพื่อใช้ในการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดการเรียนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2545)

ในการจัดทำครั้งนี้ได้ทำการประเมินการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศึกษาสภาพปัญหา บริหารการจัดการศึกษา แต่งตั้งคณะทำงาน วางแผนปรับปรุงหลักสูตรรายกลุ่มการเรียนรู้ ประเมินผลการใช้หลักสูตรก่อนใช้ ระหว่างใช้ และหลังใช้ เชิงระบบ จนได้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับสมบูรณ์

ขอขอบคุณประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนผู้ปกครอง คณะครูและบุคลากรการศึกษา โรงเรียนบ้านพรุดินนาตลอดจนประธานเครือข่ายพรุดินนา เพขลา คลองท่อมเหนือ คณะผู้เชี่ยวชาญ คณะศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ที่ให้การสนับสนุนร่วมมือพัฒนาจนสำเร็จ

(นายสุรศักดิ์ หนูพันธ์)

ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านพรุดินนา

สารบัญ

หน้า

คำสั่งโรงเรียนบ้านพรุดินนา เรื่อง แต่งตั้งอนุกรรมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ก

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คำนำ	๗
สารบัญ	๙
ความนำ	1
วิสัยทัศน์	2
พันธกิจ	2
หลักการ	2
คำขวัญโรงเรียน	3
จุดหมาย	3
สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	3
คุณลักษณะอันพึงประสงค์	4
ทำไมต้องเรียนสังคม	5
เรียนรู้อะไรในสังคม	5
โครงสร้างเวลาเรียน	7
สาระและมาตรฐานการเรียนรู้	9
คุณภาพผู้เรียน	10
ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง	11
โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา	23
คำอธิบายรายวิชา	26
โครงสร้างรายวิชา	44
การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	84
เกณฑ์การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้	86
อภิธานศัพท์	88
เอกสารอ้างอิง	119
คณะผู้จัดทำ	121

ความนำ

หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมกันนี้ได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่น และสถานศึกษา ได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น มีหลักการในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวยังได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่เป็นปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการ ทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติและผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มากทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและการประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา และการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ทักษะความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

นอกจากนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้น ในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งสมรรถนะทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ

วิสัยทัศน์(VISION)

วิสัยทัศน์โรงเรียนบ้านพรุดินนา

โรงเรียนบ้านพรุดินนา มุ่งพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งทางร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความรู้ทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การ ประกอบอาชีพการศึกษาดลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ และ พัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และมีความรู้ทักษะพื้นฐานการประกอบอาชีพ ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีจิตสาธารณะ มีความเป็นไทยและภาคีการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญ

พันธกิจ(MISSION)

๑. จัดระบบการบริหารจัดการศึกษาให้ทันสมัยโดยใช้หลักธรรมาภิบาลบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศ
๒. พัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ประชากรวัยเรียนทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ
๓. พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและค่านิยมหลักคนไทย 12 ประการ
๔. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
๕. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา
๖. ส่งเสริมสนับสนุนศิลปะการแสดงพื้นบ้าน “ลิเกป่าคลองท่อมเหนือ

หลักการ

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านพรุดินนา มีหลักการที่สำคัญตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมาย สำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐาน ของความเป็นไทยควบคู่กับความ เป็นสากล
๒. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และ มีคุณภาพ
๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัด การเรียนรู้
๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๖. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการ เรียนรู้ และประสบการณ์

คำขวัญโรงเรียน

สามัคคี มีวินัย ใฝ่ศึกษา

จุดหมาย

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านพรุดินนา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขมีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบช่วงแรกการศึกษาภาคบังคับ ดังนี้

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
๔. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและ ภาระการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านพรุดินนา มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านพรุดินนา มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

๑. **ความสามารถในการสื่อสาร** เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านพุดินนา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์สุจริต
๓. มีวินัย
๔. ใฝ่เรียนรู้
๕. อยู่อย่างพอเพียง
๖. มุ่งมั่นในการทำงาน
๗. รักความเป็นไทย
๘. มีจิตสาธารณะ

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศไทย และสังคมโลก

เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

- **ศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม** แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาการตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

- **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต** ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

- **เศรษฐกิจศาสตร์** การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

- **ประวัติศาสตร์** เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

- **ภูมิศาสตร์** ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูล ภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทำไมต้องเรียนภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๑)

สาระภูมิศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ สิ่งแวดล้อม ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควิถีการดำเนินชีวิต เพื่อให้รู้เท่าทัน ปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลง ของสิ่งแวดล้อม ตลอดจน สามารถใช้ทักษะ กระบวนการ ความสามารถทางภูมิศาสตร์ และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์จัดการทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมตามสาเหตุและปัจจัย อันจะนำไปสู่การปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้น เพื่อให้การเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์ บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงได้กำหนดทิศทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งผล ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และทักษะ กระบวนการทางภูมิศาสตร์ ที่สะท้อนสมรรถนะสำคัญและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่มุ่งพัฒนาให้เป็น คนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ จึง ได้กำหนดแนวทางการจัดการ เรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย (๑) ความรู้ความเข้าใจทางภูมิศาสตร์ (๒) ความสามารถทาง ภูมิศาสตร์ (๓) กระบวนการ ทางภูมิศาสตร์ (๔) ทักษะทางภูมิศาสตร์

เรียนรู้อะไรในภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพของโลก การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ปัญหาทางกายภาพ และภัยพิบัติ ความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ การใช้ภูมิสารสนเทศ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับการสร้างสรรควิถีการดำเนินชีวิต กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และ สังคม ความร่วมมือด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในประเทศและระหว่างประเทศ และการจัดการทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โครงสร้างเวลาเรียนระดับมัธยมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้/กิจกรรม	เวลาเรียน		
	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		
	ม.๑	ม.๒	ม.๓
● กลุ่มสาระการเรียนรู้			
ภาษาไทย	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)
คณิตศาสตร์	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)
วิทยาศาสตร์	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	๑๖๐ (๔ นก.)	๑๖๐ (๔ นก.)	๑๖๐ (๔ นก.)
○ ประวัติศาสตร์	๔๐ (๑ นก.)	๔๐ (๑ นก.)	๔๐ (๑ นก.)
○ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม			
○ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)
○ เศรษฐศาสตร์			
○ ภูมิศาสตร์			
สุขศึกษาและพลศึกษา	๘๐ (๒ นก.)	๘๐ (๒ นก.)	๘๐ (๒ นก.)
ศิลปะ	๘๐ (๒ นก.)	๘๐ (๒ นก.)	๘๐ (๒ นก.)
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	๘๐ (๒ นก.)	๘๐ (๒ นก.)	๘๐ (๒ นก.)
ภาษาต่างประเทศ	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)	๑๒๐ (๓ นก.)
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	๘๘๐ (๒๒ นก.)	๘๘๐ (๒๒ นก.)	๘๘๐ (๒๒ นก.)
● รายวิชาเพิ่มเติม	ปีละไม่น้อยกว่า ๒๐๐ ชั่วโมง		
● กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน			
○ กิจกรรมแนะแนว			
○ กิจกรรมนักเรียน			
- ลูกเสือยุวกาชาด	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐
- ชุมนุม			
○ กิจกรรมเพื่อสังคมและ สาธารณประโยชน์			
รวมเวลากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	๑๒๐	๑๒๐	๑๒๐
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	ไม่เกิน ๑,๒๐๐ ชั่วโมง		

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

- มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

- มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

- มาตรฐาน ส.๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ
- มาตรฐาน ส.๓.๒ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

- มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

- มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส ๕.๒

เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิด

การสร้างสรรควิถีการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

- ได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับ ประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิด เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ได้เรียนรู้และพัฒนาให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณได้รับการพัฒนาแนวคิด และขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์
- ได้รับการพัฒนาแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม
- มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ ภัยพิบัติ ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ใน ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ความร่วมมือด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ เพื่อเตรียมพร้อมกับการ รับมือภัยพิบัติและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศไทย	◆ การสังคายนา ◆ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย
๒. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทย รวมทั้งการพัฒนาตนและครอบครัว	➢ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็น ◆ ศาสนาประจำชาติ ◆ สถาบันหลักของสังคมไทย ◆ สภาพแวดล้อมที่กว้างขวาง และครอบคลุมสังคมไทย ◆ การพัฒนาตนและครอบครัว
๓. วิเคราะห์พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยา หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	◆ สรุปและวิเคราะห์ พุทธประวัติ ○ ประสูติ ○ เทวทูต ๔ ○ การแสวงหาความรู้ ○ การบำเพ็ญทุกรกิริยา

๕. อธิบายพุทธานุ และข้อธรรมสำคัญในกรอบ อริยสัจ ๔ หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหา ของตนเองและครอบครัว	➢ พระรัตนตรัย ◆ พุทธานุ ๕ ➢ อริยสัจ ๔ ◆ ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) ○ ชั้น ๕ - ธาตุ ๔ ◆ สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) ○ หลักกรรม - ความหมายและคุณค่า ○ อปายมุข ๖ ◆ นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) ○ สุข ๒ (กายิก, เจตสิก) ○ คิหิสุข ◆ มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) ○ ไตรสิกขา ○ กรรมฐาน ๒ ○ ปธาน ๔ ○ โกศล ๓ ○ มงคล ๓๘ - ไม่คบคนพาล - คบบัณฑิต - บวชาผู้ควรบูชา ➢ พุทธศาสนสุภาษิต ◆ ยัมเว เสวติ ตาทีโส คบคนเช่นใดเป็นคนเช่นนั้น ◆ อุตตนา โจทยุตตนา จงเตือนตน ด้วยตน ◆ นิสมม กรณํ เสขุโย ใคร่ครวญก่อนทำจึงดี ◆ ทูราวาสา ฆรา ทูกขา เรือนที่ครองไม่ดีนำทุกข์มาให้
--	---

๖. เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิต เพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการคือวิธีคิดแบบคุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบคุณ – โทษ และทางออก หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	➤ โยนิโสมนสิการ ♦ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม ♦ วิธีคิดแบบคุณ - โทษและทางออก
๗. สวคন্দ แผ่นเมตตา บริหารจิตและเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	♦ สวคন্দแปล และแผ่นเมตตา ♦ วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา การฝึกบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐานนั้น อานาปานสติ ♦ นำวิธีการบริหารจิตและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
๘. วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ ในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง และดูแลรักษาสังแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	♦ หลักธรรม (ตามสาระการเรียนรู้ข้อ ๕)
๙. วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นที่ทุกคนต้องศึกษาเรียนรู้ศาสนาอื่นๆ	♦ ศาสนิกชนของศาสนาต่าง ๆ มีการประพฤติปฏิบัติตนและวิถีการดำเนินชีวิตแตกต่างกันตามหลักความเชื่อและคำสอน ของศาสนาที่ตนนับถือ
๑๐. ปฏิบัติตนต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม	♦ การปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ
๑๑. วิเคราะห์การกระทำของบุคคลที่เป็นแบบอย่างด้านศาสนสัมพันธ์ และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติของตนเอง	♦ ตัวอย่างบุคคลในท้องถิ่นหรือประเทศที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างด้านศาสนสัมพันธ์หรือมีผลงานด้านศาสนสัมพันธ์

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. บำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	♦ การบำเพ็ญประโยชน์ และการบำรุงรักษาวัด
๒. อธิบายจริยวัตรของสาวกเพื่อเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ และปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือ	♦ วิถีชีวิตของพระภิกษุ ♦ บทบาทของพระภิกษุในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น การแสดงธรรม ปาฐกถาธรรม การประพฤติตนให้เป็นแบบอย่าง ♦ การเข้าพบพระภิกษุ ♦ การแสดงความเคารพ การประนมมือ การไหว้ การกราบ การเคารพ พระรัตนตรัย การฟังเจริญพระพุทธมนต์ การฟังสวด พระอภิธรรม การฟังพระธรรมเทศนา
๓. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่างๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	♦ ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อเพื่อนตามหลักพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ
๔. จัดพิธีกรรม และปฏิบัติตนใน ศาสนพิธี พิธีกรรมได้ถูกต้อง	♦ การจัดโต๊ะหมู่บูชา แบบ หมู่ ๔ หมู่ ๕ หมู่ ๗ หมู่ ๘ ♦ การจัดรูปเทียน การจัดเครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา ♦ คำอาราธนาต่างๆ
๕. อธิบายประวัติ ความสำคัญ และ ปฏิบัติตนในวันสำคัญทางศาสนา ที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	♦ ประวัติและความสำคัญของวันธรรมสวนะ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันเทโวโรหณะ ♦ ระเบียบพิธี พิธีเวียนเทียน การปฏิบัติตนในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. ปฏิบัติตามกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล	◆ กฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล - กฎหมายการคุ้มครองเด็ก - กฎหมายการศึกษา - กฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภค - กฎหมายลิขสิทธิ์ ◆ ประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎหมายการคุ้มครองสิทธิของบุคคล
๒. ระบุความสามารถของตนเองในการทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ	◆ บทบาทและหน้าที่ของเยาวชนที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ โดยเน้นจิตสาธารณะ เช่น เคารพกติกาสังคม ปฏิบัติตนตามกฎหมาย มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษาสาธารณประโยชน์
๓. อภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน	◆ ความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ◆ วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน
๔. แสดงออกถึงการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น	◆ วิธีปฏิบัติตนในการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น ◆ ผลที่ได้จากการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษา ไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. อธิบายหลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้าง และสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบันโดยสังเขป	♦ หลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้าง และสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน
๒. วิเคราะห์บทบาทการถ่วงดุลของอำนาจอริปไตยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน	♦ การแบ่งอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจอริปไตยทั้ง ๓ ฝ่าย คือนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ตามที่ระบุในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน
๓. ปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับตนเอง	♦ การปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีดุลยภาพ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. อธิบายความหมายและความสำคัญของ เศรษฐศาสตร์	◆ ความหมายและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น ◆ ความหมายของคำว่าทรัพยากรมีจำกัดกับ ความต้องการมีไม่จำกัด ความขาดแคลน การเลือกและค่าเสียโอกาส
๒. วิเคราะห์ค่านิยมและพฤติกรรมการบริโภคของคนในสังคมซึ่งส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศ	◆ ความหมายและความสำคัญของการบริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ ◆ หลักการในการบริโภคที่ดี ◆ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค ◆ ค่านิยมและพฤติกรรมของการบริโภคของคนในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งผลดีและผลเสียของพฤติกรรมดังกล่าว
๓. อธิบายความเป็นมาหลักการและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อสังคมไทย	◆ ความหมายและความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ◆ ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรวมทั้งโครงการตามพระราชดำริ ◆ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ◆ การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำรงชีวิต ◆ ความสำคัญ คุณค่าและประโยชน์ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อสังคมไทย

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

๑. วิเคราะห์บทบาทหน้าที่และความแตกต่างของสถาบันการเงินแต่ละประเภทและธนาคารกลาง	◆ ความหมาย ประเภท และความสำคัญของสถาบันการเงินที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ ◆ บทบาทหน้าที่และความสำคัญของธนาคารกลาง ◆ การหารายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค และสถาบันการเงิน
๒. ยกตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นการพึ่งพาอาศัยกัน และการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจในประเทศ	◆ ยกตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นการพึ่งพาอาศัยกันและกัน การแข่งขันกันทางเศรษฐกิจในประเทศ ◆ ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชน ประเทศ และเสนอแนวทางแก้ไข
๓. ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนด อุปสงค์ และอุปทาน	◆ ความหมายและกฎอุปสงค์ อุปทาน ◆ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดอุปสงค์และอุปทาน
๔. อภิปรายผลของการมีกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา	◆ ความหมายและความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญา ◆ กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาพอสังเขป ◆ ตัวอย่างการละเมิดแห่งทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. วิเคราะห์ความสำคัญของเวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์	♦ ตัวอย่างการใช้เวลา ช่วงเวลาและยุคสมัย ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย ♦ ความสำคัญของเวลา และช่วงเวลาสำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ ♦ ความสัมพันธ์และความสำคัญของอดีตที่มีต่อปัจจุบันและอนาคต
๒. เทียบศักราชตามระบบต่างๆที่ใช้ศึกษาประวัติศาสตร์	♦ ที่มาของศักราชที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย ได้แก่ จ.ศ. / ม.ศ. / ร.ศ. / พ.ศ. / ค.ศ. และ ฮ.ศ. ♦ วิธีการเทียบศักราชต่างๆ และตัวอย่างการเทียบ ♦ ตัวอย่างการใช้ศักราชต่าง ๆ ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย
๓. นำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์	♦ ความหมายและความสำคัญของประวัติศาสตร์ และวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ♦ ตัวอย่างหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย สมัยสุโขทัย ทั้งหลักฐานชั้นต้น และหลักฐานชั้นรอง (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส ๔.๓) เช่น ข้อความ ในศิลาจารึก สมัยสุโขทัย เป็นต้น ♦ นำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ศึกษาเรื่องราวของประวัติศาสตร์ไทยที่มีอยู่ในท้องถิ่นตนเองในสมัยใดก็ได้ (สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์) และเหตุการณ์สำคัญในสมัยสุโขทัย

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และ การเปลี่ยนแปลง
ของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. อธิบายพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	♦ ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีผลต่อพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ♦ พัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
๒. ระบุความสำคัญของแหล่งอารยธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	♦ ที่ตั้งและความสำคัญของแหล่งอารยธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น แหล่งมรดกโลกในประเทศต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ♦ อิทธิพลของอารยธรรมโบราณในดินแดนไทยที่มีต่อพัฒนาการของสังคมไทยในปัจจุบัน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. อธิบายเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สมัยก่อนสุโขทัยในดินแดนไทยโดยสังเขป	◆ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย โดยสังเขป ◆ รัฐโบราณในดินแดนไทย เช่น ศรีวิชัยตามพรลิงค์ ทวารวดี เป็นต้น
๒. วิเคราะห์พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยในด้านต่าง ๆ	◆ รัฐไทย ในดินแดนไทย เช่น ล้านนา นครศรีธรรมราช สุพรรณภูมิ เป็นต้น
๓. วิเคราะห์อิทธิพลของวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยสมัยสุโขทัยและสังคมไทยในปัจจุบัน	◆ การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย และ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (ปัจจัยภายในและ ปัจจัยภายนอก) ◆ พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย ในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ◆ วัฒนธรรมสมัยสุโขทัย เช่น ภาษาไทย วรรณกรรม ประเพณีสำคัญ ศิลปกรรมไทย ◆ ภูมิปัญญาไทยในสมัยสุโขทัย เช่น การชลประทาน เครื่องสังคโลก ◆ ความเสื่อมของอาณาจักรสุโขทัย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ศ ๕.๑ เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลกและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
1. วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของทวีปเอเชีย ทวีปออสเตรเลีย และโอเชียเนีย โดยใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์สืบค้นข้อมูล	♦ เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (ลูกโลก แผนที่ กราฟ แผนที่ ภูมิ ฯลฯ) ที่แสดงลักษณะทางกายภาพ และสังคมของประเทศไทยและทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย
2. อธิบายพิกัดภูมิศาสตร์ (ละติจูด และลองจิจูด) เส้นแบ่งเวลาและเปรียบเทียบวันเวลาของโลก	♦ เส้นแบ่งเวลาของประเทศไทยกับทวีปต่าง ๆ ♦ ความแตกต่างของเวลา มาตรฐานกับเวลาท้องถิ่น
3. วิเคราะห์สาเหตุการเกิดภัยพิบัติของทวีปเอเชีย ทวีปออสเตรเลียและโอเชียเนีย	♦ ภัยธรรมชาติและการระวังภัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย โอเชียเนีย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิด

การสร้างสรรค์วิถีการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
๑. สำรวจและระบุทำเลที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทวีปเอเชีย ออสเตรเลียและโอเชียเนีย	♦ การเปลี่ยนแปลงประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย ♦ การก่อเกิดสิ่งแวดล้อมใหม่ทางสังคม ♦ แนวทางการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชนให้ใช้ได้ยาวนานขึ้นโดยมีจิตสำนึกรู้คุณค่าของทรัพยากร ♦ แผนอนุรักษ์ทรัพยากรในทวีปเอเชีย
๒. วิเคราะห์ปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อทำเลที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทวีปเอเชีย ออสเตรเลียและโอเชียเนีย	♦ ความร่วมมือระหว่างประเทศในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย โอเชียเนีย ที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
๓. สืบค้นอภิปรายประเด็นปัญหาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับมนุษย์ที่เกิดขึ้นในทวีปเอเชีย ทวีปออสเตรเลียและโอเชียเนีย	♦ ทำเลที่ตั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย เช่น ศูนย์กลางการคมนาคม
๔. วิเคราะห์แนวทางการจัดการภัยพิบัติและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในทวีปเอเชีย ออสเตรเลียและโอเชียเนีย อย่างยั่งยืน	♦ ปัจจัยทางกายภาพและสังคมที่มีผลต่อการเลื่อนไหลของความคิด เทคโนโลยี สินค้า และประชากรในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย

โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑			
ภาคเรียนที่ ๑		ภาคเรียนที่ ๒	
รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (หน่วยกิต/ชม.)	รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (หน่วยกิต/ ชม.)
รายวิชาพื้นฐาน	๑๑(๔๔๐)	รายวิชาพื้นฐาน	๑๑(๔๔๐)
ท ๒๑๑๐๑ ภาษาไทย	๑.๕ (๖๐)	ท ๒๑๑๐๒ ภาษาไทย	๑.๕ (๖๐)
ค ๒๑๑๐๑ คณิตศาสตร์	๑.๕ (๖๐)	ค ๒๑๑๐๒ คณิตศาสตร์	๑.๕ (๖๐)
ว ๒๑๑๐๑ วิทยาศาสตร์	๑.๕ (๖๐)	ว ๒๑๑๐๒ วิทยาศาสตร์	๑.๕ (๖๐)
ส ๒๑๑๐๑ สังคมศึกษา	๑.๕ (๖๐)	ส ๒๑๑๐๓ สังคมศึกษา	๑.๕ (๖๐)
ส ๒๑๑๐๒ ประวัติศาสตร์	๐.๕ (๒๐)	ส ๒๑๑๐๔ ประวัติศาสตร์	๐.๕ (๒๐)
พ ๒๑๑๐๑ สุขศึกษาและพลศึกษา	๑ (๔๐)	พ ๒๑๑๐๒ สุขศึกษาและพลศึกษา	๑ (๔๐)
ศ ๒๑๑๐๑ ศิลปะ	๑(๔๐)	ศ ๒๑๑๐๒ ศิลปะ	๑(๔๐)
ง ๒๑๑๐๑ การงาน	๑(๔๐)	ง ๒๑๑๐๒ การงาน	๑(๔๐)
อ ๒๑๑๐๑ ภาษาอังกฤษ	๑.๕ (๖๐)	อ ๒๑๑๐๒ ภาษาอังกฤษ	๑.๕ (๖๐)
รายวิชาเพิ่มเติม	๒.๐ (๘๐)	รายวิชาเพิ่มเติม	๒. (๘๐)
ส ๒๑๒๐๑ พระพุทธศาสนา	๐.๕ (๒๐)	ส ๒๑๒๐๑ พระพุทธศาสนา	๐.๕ (๒๐)
พ ๒๑๒๐๑ ศิลปะการป้องกันตัว	๐.๕ (๒๐)	พ ๒๑๒๐๑ ศิลปะการป้องกันตัว	๐.๕ (๒๐)
อ ๒๑๒๐๑ ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร	๐.๕ (๒๐)	อ ๒๑๒๐๑ ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร	๐.๕ (๒๐)
ง ๒๑๒๐๑ คอมพิวเตอร์	๐.๕ (๒๐)	ง ๒๑๒๐๑ คอมพิวเตอร์	๐.๕ (๒๐)
ส ๒๑๒๓๑ หน้าที่พลเมือง ๑	๐.๕ (๒๐)	ส ๒๑๒๓๑ หน้าที่พลเมือง ๒	๐.๕ (๒๐)
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	๖๐	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	๖๐
กิจกรรมแนะแนว	๒๐	กิจกรรมแนะแนว	๒๐
ลูกเสือ – เนตรนารี	๑๕	ลูกเสือ – เนตรนารี	๑๕
กิจกรรมเพื่อสังคม ฯ	๕	กิจกรรมเพื่อสังคม ฯ	๕
กิจกรรมชุมนุมเพื่ออาชีพ	๒๐	กิจกรรมชุมนุมเพื่ออาชีพ	๒๐
รวมเวลาเรียนภาค ๑	๕๘๐	รวมเวลาเรียนภาค ๒	๕๘๐

โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒			
ภาคเรียนที่ ๑		ภาคเรียนที่ ๒	
รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (หน่วยกิต/ ชม.)	รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (หน่วยกิต/ ชม.)
รายวิชาพื้นฐาน	๑๑(๔๔๐)	รายวิชาพื้นฐาน	๑๑(๔๔๐)
ท ๒๒๑๐๑ ภาษาไทย	๑.๕ (๖๐)	ท ๒๒๑๐๒ ภาษาไทย	๑.๕ (๖๐)
ค ๒๒๑๐๑ คณิตศาสตร์	๑.๕ (๖๐)	ค ๒๒๑๐๒ คณิตศาสตร์	๑.๕ (๖๐)
ว ๒๒๑๐๑ วิทยาศาสตร์	๑.๕ (๖๐)	ว ๒๒๑๐๒ วิทยาศาสตร์	๑.๕ (๖๐)
ส ๒๒๑๐๑ สังคมศึกษา	๑.๕ (๖๐)	ส ๒๒๑๐๓ สังคมศึกษา	๑.๕ (๖๐)
ส ๒๒๑๐๒ ประวัติศาสตร์	๐.๕ (๒๐)	ส ๒๒๑๐๔ ประวัติศาสตร์	๐.๕ (๒๐)
พ ๒๒๑๐๑ สุขศึกษาและพลศึกษา	๑ (๔๐)	พ ๒๒๑๐๒ สุขศึกษาและพลศึกษา	๑ (๔๐)
อ ๒๑๒๐๑ ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร			
ศ ๒๒๑๐๑ ทักษะศิลป์	๐.๕ (๒๐)	ศ ๒๒๑๐๓ ทักษะศิลป์	๑(๔๐)
ศ ๒๒๑๐๑ ดนตรี-นาฏศิลป์	๐.๕ (๒๐)	ศ ๒๒๑๐๔ ดนตรี-นาฏศิลป์	๑(๔๐)
ง ๒๑๑๐๑ การงานอาชีพและเทคโนโลยี	๑ (๔๐)	ง ๒๒๑๐๒ การงานอาชีพและเทคโนโลยี	๑ (๔๐)
อ ๒๑๑๐๑ ภาษาอังกฤษ	๑.๕ (๖๐)	อ ๒๒๑๐๒ ภาษาอังกฤษ	๑.๕ (๖๐)
รายวิชาเพิ่มเติม	๒.๐ (๘๐)	รายวิชาเพิ่มเติม	๒. (๘๐)
ท ๒๒๒๐๑ ภาษาไทยเพื่อการแสดง	๐.๕ (๒๐)	ท ๒๒๒๐๒ ภาษาไทยเพื่อการแสดง	๐.๕ (๒๐)
ส ๒๒๒๐๑ พระพุทธศาสนา	๐.๕ (๒๐)	อ ๒๑๒๐๒ ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร	๐.๕ (๒๐)
ง ๒๒๒๐๑ งานตัดผม	๑ (๔๐)	ง ๒๒๒๐๒ งานตัดผม	๑ (๔๐)
อ ๒๑๒๐๑ ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร	๐.๕ (๒๐)	ส ๒๒๒๐๓ หน้าที่พลเมือง	๐.๕ (๒๐)
ส ๒๒๒๐๓ หน้าที่พลเมือง	๐.๕ (๒๐)		๐.๕ (๒๐)
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	๖๐	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	๖๐
กิจกรรมแนะแนว	๒๐	กิจกรรมแนะแนว	๒๐
ลูกเสือ – เนตรนารี	๑๕	ลูกเสือ – เนตรนารี	๑๕
กิจกรรมเพื่อสังคม ฯ	๕	กิจกรรมเพื่อสังคม ฯ	๕
กิจกรรมชุมนุมเพื่ออาชีพ	๒๐	กิจกรรมชุมนุมเพื่ออาชีพ	๒๐
รวมเวลาเรียนภาค ๑	๕๘๐	รวมเวลาเรียนภาค ๒	๕๘๐

โครงสร้างหลักสูตรโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓			
ภาคเรียนที่ ๑		ภาคเรียนที่ ๒	
รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (หน่วยกิต/ ชม.)	รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (หน่วยกิต/ ชม.)
รายวิชาพื้นฐาน	๑๑(๔๔๐)	รายวิชาพื้นฐาน	๑๑(๔๒๐)
ท ๒๓๑๐๑ ภาษาไทย	๑.๕ (๖๐)	ท ๒๓๑๐๒ ภาษาไทย	๑.๕ (๖๐)
ค ๒๓๑๐๑ คณิตศาสตร์	๑.๕ (๖๐)	ค ๒๓๑๐๒ คณิตศาสตร์	๑.๕ (๖๐)
ว ๒๓๑๐๑ วิทยาศาสตร์	๑.๕ (๖๐)	ค ๒๓๑๐๒ คณิตศาสตร์	๑.๕ (๖๐)
ส ๒๓๑๐๑ สังคมศึกษา	๑.๕ (๖๐)	ส ๒๓๑๐๒ สังคมศึกษา	๑.๕ (๖๐)
ส ๒๓๑๐๒ ประวัติศาสตร์	๐.๕ (๒๐)	ส ๒๓๑๐๔ ประวัติศาสตร์	๐.๕ (๒๐)
พ ๒๓๑๐๑ สุขศึกษาและพลศึกษา	๑(๔๐)	พ ๒๓๑๐๒ สุขศึกษาและพลศึกษา	๑ (๔๐)
ศ ๒๓๑๐๑ ทัศนศิลป์	๑(๔๐)	ศ ๒๓๑๐๓ ทัศนศิลป์	๑(๔๐)
ศ ๒๓๑๐๑ ดนตรี-นาฏศิลป์	๐.๕ (๒๐)	ศ ๒๓๑๐๔ ดนตรี-นาฏศิลป์	๐.๕ (๒๐)
ง ๒๓๑๐๑ การงานอาชีพและเทคโนโลยี	๑(๔๐)	ง ๒๓๑๐๒ การงานอาชีพและเทคโนโลยี	๑(๔๐)
อ ๒๓๑๐๑ ภาษาอังกฤษ	๑.๕ (๖๐)	อ ๒๓๑๐๒ ภาษาอังกฤษ	๑.๕ (๖๐)
รายวิชาเพิ่มเติม	๓(๑๒๐)	รายวิชาเพิ่มเติม	๒.๕ (๑๐๐)
ง ๒๓๒๐๑ งานช่างไฟฟ้า-งานประดิษฐ์	๑(๔๐)	ง ๒๓๒๐๒ งานช่างไฟฟ้า-งานประดิษฐ์	๑(๔๐)
ส ๒๓๑๐๑ อาเซียนศึกษา	๐.๕ (๒๐)	ส ๒๓๑๐๒ อาเซียนศึกษา	๐.๕ (๒๐)
ศ ๒๓๑๐๑ นาฏศิลป์	๐.๕ (๒๐)	ศ ๒๓๑๐๒ นาฏศิลป์	๐.๕ (๒๐)
ส๒๓๒๓๕ หน้าที่พลเมือง	๐.๕ (๒๐)	ส๒๓๒๓๖ หน้าที่พลเมือง	๐.๕ (๒๐)
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	๖๐	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	๖๐
กิจกรรมแนะแนว	๒๐	กิจกรรมแนะแนว	๒๐
ลูกเสือ – เนตรนารี	๑๕	ลูกเสือ – เนตรนารี	๑๕
กิจกรรมเพื่อสังคม ฯ	๕	กิจกรรมเพื่อสังคม ฯ	๕
กิจกรรมชุมนุมเพื่ออาชีพ	๒๐	กิจกรรมชุมนุมเพื่ออาชีพ	๒๐
รวมเวลาเรียนภาค ๑	๖๐๐	รวมเวลาเรียนภาค ๒	๖๐๐

คำอธิบายรายวิชาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาสังคมศึกษา	รหัสวิชา ส ๒๑๑๐๑	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑
จำนวน ๖๐ ชั่วโมง/ภาคเรียน	จำนวน ๑๕ หน่วยกิต	ภาคเรียนที่ ๑

ศึกษาค้นคว้ามูลเหตุ การเกิดศาสนา ความจำเป็นที่ต้องนับถือศาสนาและประโยชน์ของศาสนาศึกษาวิเคราะห์ ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับพุทธประวัติ หลักธรรมของพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ที่สำคัญในประเทศไทย พิธีกรรมทางศาสนา ชีวิตและผลงานของพุทธสาวก บุคคลที่เป็นแบบอย่างทางศีลธรรม ความหมายและประโยชน์ของสมาธิพร้อมแนวปฏิบัติ ศึกษาวิเคราะห์สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนในสังคมประชาธิปไตย ระบบการเมือง การปกครองต่าง ๆ ในปัจจุบัน และระบบการบริหารราชการแผ่นดินไทย ความเป็นมาของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

โดยใช้กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการทำงาน กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการสืบค้น สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของสังคมและประเทศและเพื่อให้มีการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

รหัสตัวชี้วัด

ส. 1.1 ม.1/1 , ส. 1.1 ม.1/2 , ส. 1.1 ม.1/3 , ส. 1.1 ม.1/4 , ส. 1.1 ม.1/5 , ส. 1.1 ม.1/6

ส. 1.1 ม.1/7 , ส. 1.1 ม.1/8 , ส. 1.1 ม.1/9 , ส. 1.1 ม.1/10 , ส. 1.1 ม.1/11

ส. 1.2 ม.1/1 , ส. 1.2 ม.1/2 , ส. 1.2 ม.1/3 , ส. 1.2 ม.1/4 , ส. 1.2 ม.1/5

ส. 2.1 ม.1/1 , ส. 2.1 ม.1/2 , ส. 2.1 ม.1/3 , ส. 2.1 ม.1/4

ส. 2.2 ม.1/1 , ส. 2.2 ม.1/2 , ส. 2.2 ม.1/3

รวม 23 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาสังคมศึกษา	รหัสวิชา ส 21102	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
จำนวน 60 ชั่วโมง/ภาคเรียน	จำนวน 1.5 หน่วยกิต	ภาคเรียนที่ 2

ศึกษาความหมาย ความสำคัญของเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการผลิต การบริโภคและการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่า ศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้บริโภค เศรษฐกิจพอเพียง กลไกราคาตลาด วิเคราะห์บทบาทหน้าที่และความแตกต่างของสถาบันการเงิน ศึกษาแผนที่ชนิดต่าง ๆ และการใช้แผนที่วิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติของทวีปเอเชีย ออสเตรเลียและโอเชียเนีย รวมทั้งความร่วมมือของประเทศต่าง ๆ ที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ศึกษาที่ตั้งและกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งปัจจัยทางกายภาพ ทางสังคมที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของความคิด เทคโนโลยี สินค้าและประชากรในเอเชีย ออสเตรเลียและโอเชียเนีย

โดยใช้กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการทำงาน กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการสืบค้น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม และกระบวนการแก้ปัญหา

เพื่อให้มีวิจรรย์ญาณเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้บริโภค ระบบธนาคารและสถาบันการเงิน เพื่อตระหนักถึงความสำคัญของลักษณะกายภาพที่มีต่อระบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มีวิจรรย์ญาณในการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ปรับเปลี่ยนค่านิยมและวิถีชีวิตเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

รหัสตัวชี้วัด

- ส. 3.1 ม.1/1 , ส. 3.1 ม.1/2 , ส. 3.1 ม.1/3
- ส. 3.2 ม.1/1 , ส. 3.2 ม.1/2 , ส. 3.2 ม.1/3 , ส. 3.2 ม.1/4
- ส. 5.1 ม.1/1 , ส. 5.1 ม.1/2 , ส. 5.1 ม.1/3
- ส. 5.2 ม.1/1 , ส. 5.2 ม.1/2 , ส. 5.2 ม.1/3 , ส. 5.2 ม.1/4

รวม 14 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาสังคมศึกษา

รหัสวิชา ส 21101

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จำนวน 60 ชั่วโมง/ภาคเรียน

จำนวน 1.5 หน่วยกิต

ภาคเรียนที่ 1

ศึกษา อธิบาย วิเคราะห์ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด การเผยแพร่พระพุทธศาสนาและศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ความสำคัญของพุทธศาสนาและศาสนาที่ตนนับถือช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการพัฒนาชุมชนและการจัดระเบียบสังคม หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ การพัฒนาจิตการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต และการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ สวดมนต์แผ่เมตตาตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ การดำรงชีวิตแบบพอเพียงและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติตนต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆและศาสนาอื่นๆ บุคคลที่เป็นแบบอย่างด้านศาสนสัมพันธ์และแนวทางการปฏิบัติของตนเอง และบำเพ็ญตนต่อศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ พิธีกรรมประวัตินิเวศน์และการปฏิบัติตนในวันสำคัญทางศาสนาที่ตนนับถือ

ศึกษาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยเน้นในด้านสิทธิมนุษยชน และวิถีประชาธิปไตย ตระหนักถึงสถานภาพบทบาทเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ เข้าใจและเห็นความสำคัญการจัดระเบียบทางสังคม รับรู้ เข้าใจถึงหลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้างและสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน การแบ่งอำนาจและการถ่วงดุลอำนาจอัยการ ทั้ง ๓ ฝ่าย คือ นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สรพฐา ยึดมั่น การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เคารพเทิดทูนสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เคารพและปฏิบัติตาม กฎหมาย วิถีประชาธิปไตยรวมทั้งนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสงบสุข

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การอภิปราย กระบวนการกลุ่ม การสืบค้นข้อมูลและการบันทึกข้อมูล

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการสื่อสารและเห็นคุณค่าแห่งการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีจิตสาธารณะรักความเป็นไทย

รหัสตัวชี้วัด

ส1.1 ม.2/1 , ม.2/2 , ม.2/3 ,ม.2/4 , ม.2/5 , ม.2/6 , ม.2/7 , ม.2/8 , ม.2/9 ,
ม.2/10 ,ม.2/11

ส1.2 ม.2/1, ม.2/2 , ม.2/3 ,ม.2/4 , ม.2/5

ส2.1 ม.2/1 , ม.2/2 , ม.2/3 ,ม.2/4

ส2.2 ม.2/1 , ม.2/2

รวมทั้งหมด 22 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาสังคมศึกษา	รหัสวิชา ส 23101	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
จำนวน 60 ชั่วโมง/ภาคเรียน	จำนวน 1.5 หน่วยกิต	ภาคเรียนที่ 1

ศึกษา อธิบาย วิเคราะห์ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด การเผยแพร่พระพุทธศาสนาและศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศต่างๆทั่วโลก ความสำคัญของพุทธศาสนาและศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบสุขแก่โลก ปฏิบัติหลักธรรมในการพัฒนาตนเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการทำงานและการมีครอบครัว การพัฒนาจิตการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต และการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ สวดมนต์แผ่เมตตาตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ การดำรงชีวิตแบบพอเพียงและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติตนต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆและศาสนาอื่นๆ บุคคลที่เป็นแบบอย่างด้านศาสนสัมพันธ์และแนวทางการปฏิบัติของตนเอง และบำเพ็ญตนต่อศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ พิธีกรรมประวัติกวามสำคัญและการปฏิบัติตนในวันสำคัญทางศาสนาที่ตนนับถือ

ศึกษาภูมิศาสตร์ประเทศไทยในภูมิภาคต่างๆและในท้องถิ่นตนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติทรัพยากร สภาพปัญหา การอนุรักษ์และการแก้ปัญหาทรัพยากร มีคุณธรรมและรู้ถึงสิทธิของผู้บริโภคเข้าใจระบบเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ระบบเศรษฐกิจ การซื้อขายแลกเปลี่ยนกลไกรัฐในการแทรกแซงราคาและสถาบันการเงินในประเทศเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์สภาพภูมิศาสตร์ทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจการประกอบอาชีพของประชากรในประเทศและท้องถิ่นและสามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิต

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การอภิปราย กระบวนการกลุ่ม การสืบค้นข้อมูลและการบันทึกข้อมูล เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการสื่อสารและเห็นคุณค่าแห่งการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีจิตสำนึกและรักความเป็นไทย

รหัสตัวชี้วัด

ส1.1 ม.3/1 , ม.3/2 , ม.3/3 ,ม.3/4 , ม.3/5 , ม.3/6 , ม.3/7 , ม.3/8 , ม.3/9 ,
ม.3/10

ส1.2 ม.3/1 , ม.3/2 , ม.3/3 ,ม.3/4 , ม.3/5 , ม.3/6 , ม.3/7

ส2.1 ม.3/1 , ม.3/2 , ม.3/3 ,ม.3/4 , ม.3/5

ส2.2 ม.3/1 , ม.3/2 , ม.3/3 ,ม.3/4

รวมทั้งหมด 26 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาสังคมศึกษา

รหัสวิชา ส 23102

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

จำนวน 60 ชั่วโมง/ภาคเรียน

จำนวน 1.5 หน่วยกิต

ภาคเรียนที่ 2

ศึกษาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยเข้าใจสาระรัฐธรรมนูญที่ควรรู้ โดยเน้นการปฏิบัติตนในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ตระหนักถึงสถานภาพบทบาทเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ เข้าใจและเห็นความสำคัญการจัดระเบียบทางสังคม รับรู้ เข้าใจถึงหลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้างและสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน การแบ่งอำนาจและการถ่วงดุลอำนาจอธิปไตย ทั้ง ๓ ฝ่าย คือ นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ศรัทธา ยึดมั่น การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เคารพเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เคารพและปฏิบัติตาม กฎหมาย วิถีประชาธิปไตย รวมทั้งนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสงบสุข

วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของ ทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ โดยเลือกใช้แผนที่เฉพาะเรื่องและเครื่องมือทางภูมิศาสตร์สืบค้นข้อมูล วิเคราะห์สาเหตุการเกิดภัยพิบัติของทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้

สำรวจและระบุทำเลที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ วิเคราะห์ปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อทำเลที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ สืบค้น อภิปรายประเด็นปัญหาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับมนุษย์ที่เกิดขึ้นในทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ วิเคราะห์แนวทางการจัดการภัยพิบัติและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ อย่างยั่งยืน ระบุความร่วมมือระหว่างประเทศ ที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การอภิปราย กระบวนการกลุ่ม การสืบค้นข้อมูลและการบันทึกข้อมูล

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการสื่อสารและเห็นคุณค่าแห่งการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีจิตสำนึกและรักความเป็นไทย

รหัสตัวชี้วัด

ส3.1ม.3/1 , ม.3/2 , ม.3/3

ส3.2 ม.3/1 , ม.3/2 , ม.3/3 ,ม.3/4 , ม.3/5 ม.3/6

ส5.1 ม.3/1 , ม.3/2

ส5.2 ม.3/1 , ม.3/2 , ม.3/3 ,ม.3/4 , ม.3/5

รวมทั้งหมด 16 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาประวัติศาสตร์

รหัสวิชา ส 21103

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จำนวน 20 ชั่วโมง/ภาคเรียน

จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ภาคเรียนที่ 1

ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความสำคัญของเวลาและช่วงเวลาสำคัญการศึกษาประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์และความสำคัญของอดีตที่มีต่อปัจจุบันและอนาคต ตัวอย่างการใช้เวลา ช่วงเวลา และยุคสมัยที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ไทย วิธีการเปรียบเทียบศักราชต่างๆ ตัวอย่างการใช้ศักราชต่างๆ

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ การคิดรวบยอด การสืบค้นทางเทคโนโลยี

เพื่อให้เข้าใจในหลักการของการเปรียบเทียบศักราช การนับเวลา และทันโลกทันเหตุการณ์ในสมัยสังคมปัจจุบัน พร้อมทั้งนำความรู้ที่ได้พัฒนาตนเองและมีความรักชาติไทย ความสามัคคีในหมู่คณะและเพื่อให้มีการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

รหัสตัวชี้วัด

ส. 4.1 ม.1/1 , ส. 4.1 ม.1/2

รวม 2 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาประวัติศาสตร์

รหัสวิชา ส 21104

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จำนวน 20 ชั่วโมง/ภาคเรียน

จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ภาคเรียนที่ 2

ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมาย ความสำคัญของประวัติศาสตร์ และวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ตัวอย่างหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย นำวิธีทางประวัติศาสตร์ไปใช้ศึกษาเรื่องราวของประวัติศาสตร์ไทยที่มีอยู่ในท้องถิ่นตนเองสมัยใดก็ได้ และเหตุสำคัญในสมัยสุโขทัย

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ การคิดรวบยอด การสืบค้นทางเทคโนโลยี สมัยใหม่

เพื่อให้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติและสามารถนำไปศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้พร้อมทั้งนำไปแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้ มีความรักความเป็นไทยในชนชาติไทยของตนเอง และมีความคิดสร้างสรรค์ และเพื่อให้มีการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

รหัสตัวชี้วัด

ส. 4.1 ม.1/3

รวม 1 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาประวัติศาสตร์

รหัสวิชา ส 22103

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จำนวน 20 ชั่วโมง/ภาคเรียน

จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ภาคเรียนที่ 1

ศึกษาวิธีการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยอาศัยข้อมูล

จากเอกสารต่างๆในสมัยอยุธยาและธนบุรี ศึกษาที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ของภูมิภาคต่างๆในทวีปเอเชียยกเว้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเรื่องพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมทั้งอารยธรรมตะวันออกและแหล่งมรดกโลกในประเทศต่างๆในภูมิภาค และวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรี อิทธิพลของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีต่อการพัฒนาชาติไทยในยุคต่อมา อาณาจักรศรีวิชัยและอิทธิพลของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนในจังหวัดกระบี่

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การอภิปราย กระบวนการกลุ่ม การสืบค้นข้อมูล และการบันทึกข้อมูล

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการสื่อสารและเห็นคุณค่าแห่งการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีจิตสำนึกและรักความเป็นไทย

รหัสตัวชี้วัด

ส 4.1 ม.2/1 , ม.2/2 , ม.2/3

รวมทั้งหมด 3 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาประวัติศาสตร์

รหัสวิชา ส 22104

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จำนวน 20 ชั่วโมง/ภาคเรียน

จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ภาคเรียนที่ 2

วิเคราะห์การพัฒนาการ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรี อิทธิพลของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยอยุธยาและธนบุรีต่อการพัฒนาชาติไทยในยุคต่อมา

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การอภิปราย กระบวนการกลุ่ม การสืบค้นข้อมูล และการบันทึกข้อมูล

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการสื่อสารและเห็นคุณค่าแห่งการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีจิตสำนึกและรักความเป็นไทย

รหัสตัวชี้วัด

ส 4.2 ม.2/1 , ม.2/2 ,

ส 4.3 ม.2/1 , ม.2/2 , ม.2/3

รวมทั้งหมด 5 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาประวัติศาสตร์ รหัสวิชา ส 23103 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
จำนวน 20 ชั่วโมง/ภาคเรียน จำนวน 0.5 หน่วยกิต ภาคเรียนที่ 1

ศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ การแบ่งยุคสมัยในประวัติศาสตร์ของภูมิภาคต่างๆ ขกเว้นเอเชีย เข้าใจข้อจำกัด และสามารถใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของ ภูมิภาคอื่นๆ วิเคราะห์ความสำคัญของอดีต เข้าใจและสามารถใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มี ผลต่อปัจจุบันเพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างถูกต้อง

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การอภิปราย กระบวนการกลุ่ม การสืบค้นข้อมูล และการบันทึกข้อมูล

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการสื่อสารและเห็นคุณค่าแห่งการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ใน การดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีจิตสำนึกและรักความเป็นไทย

รหัสตัวชี้วัด

ส 4.1 ม.3/1 , ม.3/2

ส 4.2 ม.3/1 , ม.3/2

รวมทั้งหมด 4 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชาประวัติศาสตร์

รหัสวิชา ส 23104

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

จำนวน 20 ชั่วโมง/ภาคเรียน

จำนวน 0.5 หน่วยกิต

ภาคเรียนที่ 2

ศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ในเรื่องการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามช่วงสมัยต่างๆ และเหตุการณ์สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีผลต่อการพัฒนาชาติไทย

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การอภิปราย กระบวนการกลุ่มการสืบค้นข้อมูล และการบันทึกข้อมูล

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการสื่อสารและเห็นคุณค่าแห่งการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีจิตสำนึกและรักความเป็นไทย

รหัสตัวชี้วัด

ส 4.3 ม.3/1 , ม.3/2 , ม.3/3 ,ม.3/4

รวมทั้งหมด 4 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชาพื้นฐาน ภูมิศาสตร์
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เวลา 40 ชั่วโมง

ศึกษา วิเคราะห์ เลือกรับใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการสืบค้น ข้อมูลของลักษณะทางกายภาพและสังคมของประเทศไทย ทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย เส้นแบ่งเวลาของประเทศไทยกับทวีปต่างๆ ความแตกต่างของเวลา มาตรฐานกับเวลาท้องถิ่นกับธรรมชาติและผลกระทบที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย การเปลี่ยนแปลงประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย การก่อเกิด สิ่งแวดล้อมใหม่ในสังคม แนวทางการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชนให้ใช้ได้ยาวนานขึ้น โดยมีจิตสำนึกรู้คุณค่าของ ทรัพยากรแผนอนุรักษ์ทรัพยากรในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย ความร่วมมือระหว่างประเทศในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย ที่การสำรวจทำเลที่ตั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย ปัจจัยทางกายภาพและสังคมที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของความคิด เทคโนโลยีสินค้า และประชากรในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการสร้างความตระหนักกระบวนการกลุ่มเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเห็นคุณค่า มีจิตสำนึกมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

ศ 5.1 ม.1/1 ม.1/2 ม.1/3

ศ 5.2 ม.1/1 ม.1/2 ม.1/3 ม.1/4

รวม 7 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชาพื้นฐาน ภูมิศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เวลา 40 ชั่วโมง

ศึกษาการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์สำรวจ สืบค้น มาตรฐาน ทิศ และสัญลักษณ์ ลักษณะทางกายภาพ ทำเลที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงปัจจัยทางกายภาพ ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อทำเลที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา สาเหตุการเกิดภัยพิบัติ ประเด็นปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับมนุษย์รวมถึงแนวทางการจัดการภัยพิบัติ การจัดการทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา

โดยใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการสืบค้น วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ใช้ทักษะทางภูมิศาสตร์ด้านการสังเกต การแปลความข้อมูลทางภูมิศาสตร์ การคิดเชิงพื้นที่ การคิดแบบองค์รวม การใช้เทคโนโลยี การใช้เทคนิคและเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ การคิดเชิงภูมิสัมพันธ์ การใช้สถิติพื้นฐาน รวมถึงทักษะด้านการสื่อสารการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการทางภูมิศาสตร์ ทักษะทางภูมิศาสตร์ และมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้านการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ความสามารถในการคิดและแก้ปัญหา มีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา

ตัวชี้วัด

ส 5.1 ม.2/1 ม.2/1 ม.2/1

ส 5.2 ม.2/1 ม.2/1

รวม 7 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชาพื้นฐาน ภูมิศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

เวลา 40 ชั่วโมง

ศึกษา วิเคราะห์ ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการรวบรวม วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและสังคมของทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพและสังคมของทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ การก่อเกิดสิ่งแวดล้อมใหม่ทางสังคมอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติและสังคมของทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ ระบุแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ สำรวจและอภิปรายประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ วิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ที่ส่งผลต่อประเทศไทย

โดยใช้กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจสามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มีวินัย มีจิตสาธารณะ เห็นคุณค่าและมีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด

ส 5.1 ม.3/1 ม.3/2

ส 5.2 ม.3/1 ม.3/2 ม.3/3 ม.3/4

รวม 6 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เวลา 40 ชั่วโมง

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล กฎหมายการคุ้มครองเด็ก กฎหมายการศึกษา กฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายลิขสิทธิ์ ประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองสิทธิของบุคคล บทบาทหน้าที่ของเยาวชนที่มีต่อสังคมและประเทศชาติโดยน้ำใจสาธารณะ

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน วิธีปฏิบัติตนในการเคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายหลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้างและสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน การแบ่งอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจอธิปไตยทั้ง 3 ฝ่าย คือนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ตามที่ระบุในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการสร้างความตระหนัก กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า สรททายึดมั่น ชำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสมดีงาม สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

ส 2.1 ม.1/1 ม.1/2 ม.1/3 ม.1/4

ส 2.2 ม.1/1 ม.1/2 ม.1/3

รวม 7 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เวลา 40 ชั่วโมง

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศโดยสงบ เป้าหมายภาพ
บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยโดยแนวทางส่งเสริมให้ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตาม
วิถีประชาธิปไตย

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายบทบาท ความสำคัญและความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม ความคล้ายคลึง และ
ความแตกต่างของวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชีย วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการ
สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน กระบวนการขั้นตอน การมีส่วนร่วมของ ประชาชน ในกระบวนการตรากฎหมาย
เหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงสำคัญของระบอบการปกครองของ ไทย หลักการเลือกข้อมูลข่าวสารเพื่อนำมาวิเคราะห์

โดยใช้กระบวนการคิด วิเคราะห์ กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการสร้างความตระหนักกระบวนการ
กลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเห็นคุณค่าศรัทธาเชื่อมั่น ชำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีมีคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมที่เหมาะสมดำรง
ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

ส 2.1 ม. 2/1 ม. 2/2 ม. 2/3 ม. 2/4

ส 2.2 ม. 2/1 ม. 2/2

รวม 6 ตัวชี้วัด

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

เวลา 40 ชั่วโมง

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายลักษณะการกระทำความผิดทางอาญาและโทษลักษณะการกระทำ ความผิดทางแพ่งและโทษ ตัวอย่างการกระทำความผิดทางอาญา ตัวอย่างการทำความผิดทางแพ่ง เช่น การทำผิดสัญญาความหมายและความสำคัญของสิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ตามวาระและโอกาสที่เหมาะสม

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายความสำคัญของวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมสากล การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทยที่เหมาะสม การเลือกรับวัฒนธรรมสากลที่เหมาะสม

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในประเทศ ด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ความเชื่อ สาเหตุปัญหาทางสังคม แนวทางความร่วมมือในการลดความขัดแย้งและการ สร้างความสมานฉันท์ปัจจัยที่ส่งเสริมการดำรงชีวิตให้มีความสุข

ศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายระบอบการปกครองแบบต่าง ๆ ที่ใช้ในยุคปัจจุบันความแตกต่างความ คล้ายคลึงของการปกครองของไทยกับประเทศอื่นๆ ที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล บทบาทสำคัญของรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน ความจำเป็นในการมีรัฐบาลตามระบอบประชาธิปไตย ประเด็นปัญหาและผลกระทบที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยแนวทางการแก้ไขปัญหา

โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์กระบวนการสืบค้นข้อมูลกระบวนการสร้างความตระหนักกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเห็นคุณค่าศรัทธายึดมั่นธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสมดงาม สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

ส 2.1 ม. 3/1 ม. 3/2 ม. 3/3 ม.3/4 ม. 3/5 ส 2.2 ม. 3/1 ม. 3/2 ม. 3/3 ม.3/4 รวม 9 ตัวชี้วัด

โครงสร้างรายวิชา

รายวิชาสังคมศึกษา

รหัสวิชา ส 21101

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาคเรียนที่ 1

หน่วย การ เรียนรู้ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ (ตัวชี้วัด)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง	สาระ ท้องถิ่น	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	พระพุทธ	ส 1.1 ม.1/1 ส 1.1 ม.1/2 ส 1.1 ม.1/3 ส 1.1 ม.1/4 ส 1.1 ม.1/9 ส 1.1 ม.1/10 ส 1.1 ม.1/11 ส 1.1 ม.1/5	- การสังคายนา - การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย - ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ - สถาบันหลักของสังคมไทย - สภาพแวดล้อมที่กว้างขวางและครอบคลุมสังคมไทย - การพัฒนาตนและครอบครัว - สรรพและวิเคราะห์พุทธประวัติ - ประสูติ - เทวทูต ๔ - การแสวงหาความรู้ - การบำเพ็ญกุศลกริยา - พุทธสาวก พุทธสาวิกา - พระมหากัสสปะ - พระอุบาลี - อนาถบิณฑิกะ - นางวิสาขา - ชาดก - อัมพชาดก - ติตติราชาดก		10	20

			- ศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ - มีการประพฤติปฏิบัติตนและวิธีการดำเนินชีวิตแตกต่างกันตามหลักความเชื่อและคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ - ประวัติดั้งและความสำคัญของวันธรรมสวนะ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันเทโวโรหณะ ระเบียบพิธีพิธีเวียนเทียน การปฏิบัติตนในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ			
2	พระธรรม	ส 1.1 ม.1/5 ส 1.1 ม.1/6 ส 1.1 ม.1/7 ส 1.1 ม.1/8	- พระรัตนตรัย - พุทธคุณ ๘ - อริยสัจ ๔ - ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) - ขันธ์ ๕ - ธาตุ ๕ - สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) - หลักกรรม - ความหมายและคุณค่า - อบายมุข ๖ - นิโรธ (ธรรมที่ควรรู้) - สุข ๒ (กายิก , เจตสิก) - คิหิสุข - มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) - ไตรสิกขา - กรรมฐาน ๒ - ปธาน ๔		10	20
			- โกศล ๑ - มงคล ๑๘ - ไม่คบคนพาล - คบบัณฑิต - บวชาผู้ควรบูชา - พุทธศาสนสุภาษิต			

			- ย้ เว เสวติ ตาทิโส - คบคนเช่นใดเป็นคนเช่นนั้น - อดุตนา โจทยคุตตานํ - จงเตือนตน ด้วยตน - นิสมม กรณํ เสยโย - ใคร่ครวญก่อนทำจึงดี - ทูราวาสา ฆร่า ทุกขา - เรือนที่ครองไม่ดี นำทุกข์มาให้ - โยนิโสมนสิการ - วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม - วิธีคิดแบบคุณ-โทษและทางออก - สวคมนต์แปลและแผ่เมตตา - วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการ - บริหารจัดการและเจริญปัญญา การฝึก - บริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลัก - สติปัฏฐานเน้นอานาปานสติ - นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญา - ไปใช้ในชีวิตประจำวัน			
3	พระสงฆ์	ส 1.1 ม.1/10 ส 1.1 ม.1/11 ส 1.2 ม.1/1 ส 1.2 ม.1/2 ส 1.2 ม.1/3 ส 1.2 ม.1/4	- การปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อศาสนิกชน - อื่นในสถานการณ์ต่างๆ - ตัวอย่างบุคคลในท้องถิ่นหรือประเทศที่ - ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างด้านศาสน - สัมพันธ์หรือมีผลงานด้านศาสนสัมพันธ์		10	15
			- การบำเพ็ญประโยชน์และบำรุงรักษาวัด - วิถีชีวิตของพระภิกษุ - บทบาทของพระภิกษุในการเผยแผ่ - พระพุทธศาสนา เช่น การแสดงธรรม - ปาฐกถาธรรม การประพฤติตนให้เป็น - แบบอย่าง - การเข้าพบพระภิกษุ - การแสดงความเคารพ การประนมมือ - การไหว้ การกราบ การเคารพพระ - รัตนตรัย การฟังเจริญพระพุทธมนต์			

			การฟังสวดพระอภิธรรม การฟังพระธรรมเทศนา -ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อเพื่อนตามหลักพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ - การจัดโต๊ะหมู่บูชา แบบหมู่ ๔ หมู่ ๕ หมู่ ๖ หมู่ ๘ - การจัดรูปเทียน การจัดเครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา			
4	พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	ส 2.1 ม.1/2 ส 2.1 ม.1/4 ส 2.2 ม.1/3	- บทบาทและหน้าที่ของเยาวชนที่มีต่อสังคมและประเทศชาติ โดยเน้นจิตสาธารณะ เช่น เคารพกติกาสังคม ปฏิบัติตนตามกฎหมาย มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษาสาธารณประโยชน์ - วิธีปฏิบัติตนในการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น		10	15
			- ผลที่ได้จากการเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น - การปฏิบัติตนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่			
5	กฎหมายใกล้ตัว	ส 2.1 ม.1/1 ส 2.2 ม.1/1 ส 2.2 ม.1/2	- กฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล - กฎหมายการคุ้มครองเด็ก - กฎหมายการศึกษา - กฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภค - กฎหมายลิขสิทธิ์ - ประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามกฎหมายการคุ้มครองสิทธิของบุคคล - หลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้างและสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน		10	15

			- การแบ่งอำนาจและการถ่วงดุลอำนาจ อธิปไตยทั้ง 3 ฝ่าย คือ นิติบัญญัติบริหาร ตุลาการ ตามที่ระบุใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ ปัจจุบัน			
6	วิถีไทย	ส 2.1 ม.1/3	- ความคล้ายคลึงและความแตกต่าง ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรม ของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ - วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความ เข้าใจผิดต่อกัน		10	15
รวมตลอดภาคเรียน					60	100

โครงสร้างรายวิชา

รายวิชาสังคมศึกษา

รหัสวิชา ส 21102

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาคเรียนที่ 2

หน่วย การ เรียนรู้ที่	ชื่อหน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ (ตัวชี้วัด)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง	สาระ ท้องถิ่น	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
7	เศรษฐกิจ- ศาสตร์ เบื้องต้น	ส 3.1 ม.1/1 ส 3.1 ม.1/3	- ความหมายและความสำคัญของเศรษฐกิจศาสตร์เบื้องต้น - ความหมายของคำว่าทรัพยากรมีจำกัด กับความต้องการมีไม่จำกัด ความขาดแคลน การเลือกและค่าเสียโอกาส - ความหมายและความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรวมทั้ง โครงการตามพระราชดำริ - หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง - การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต - ความสำคัญ คุณค่าและประโยชน์ของเศรษฐกิจพอเพียงต่อสังคมไทย		10	15
8	การผลิต และการ บริโภค	ส 3.1 ม.1/2 ส 3.2 ม.1/2 ส 3.2 ม.1/3 ส 3.2 ม.1/4	- ความหมายและความสำคัญของการบริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ - หลักการในการบริโภคที่ดี - ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภค - ค่านิยมและพฤติกรรมของการบริโภคของคนในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งผลดีและผลเสียของพฤติกรรมดังกล่าว		10	20
			- ความหมายและกฎอุปสงค์ อุปทาน - ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดอุปสงค์และอุปทาน			

			- ความหมายและความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญา - กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาพอสังเขป - ตัวอย่างการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท			
9	การแลกเปลี่ยนการออมและการลงทุน	ส 3.2 ม.1/1	- ความหมาย ประเภทและความสำคัญของสถาบันการเงินที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ - บทบาทหน้าที่และความสำคัญของธนาคารกลาง - การหารายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภคและสถาบันการเงิน		10	15
10	เครื่องมือทางภูมิศาสตร์เบื้องต้น	ส 5.1 ม.1/1 ส 5.1 ม.1/2 ส 5.2 ม.1/1 ส 5.2 ม.1/2	- เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (ลูกโลก แผนที่ แผนที่ภูมิ ฯลฯ) ที่แสดงลักษณะทางกายภาพและสังคมของประเทศไทยและทวีปเอเชีย ออสเตรเลียและโอเชียเนีย - เส้นแบ่งเวลาของประเทศไทยกับทวีปต่างๆ - ความแตกต่างของเวลามาตรฐานกับเวลาท้องถิ่น		12	20
11	ภูมิศาสตร์เอเชีย ออสเตรเลียและโอเชียเนีย	ส 5.2 ม.1/3 ส 5.2 ม.1/4	- ทำเลที่ตั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทวีปเอเชีย ออสเตรเลียและโอเชียเนีย เช่น ศูนย์กลางการคมนาคม - ปัจจัยทางกายภาพและสังคมที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของความคิดเทคโนโลยีสินค้า และประชากรในทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย		10	15
12	การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ	ส 5.1 ม.1/3 ส 5.2 ม.1/1 ส 5.2 ม.1/2	- ภัยธรรมชาติและการระงับที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และโอเชียเนีย - การเปลี่ยนแปลงประชากร เศรษฐกิจ		8	15

			สังคมและวัฒนธรรมในทวีปเอเชีย ออสเตรเลียและโอเชียเนีย - การก่อเกิดสิ่งแวดล้อมใหม่ทางสังคม - แนวทางการใช้ทรัพยากรของคนใน ชุมชนให้ใช้ได้ยาวนานขึ้น โดยมีจิตสำนึก รู้คุณค่าของทรัพยากร - แผนอนุรักษ์ทรัพยากรในทวีปเอเชีย - ความร่วมมือระหว่างประเทศในทวีป เอเชีย ออสเตรเลีย และ โอเชียเนียที่มีผล ต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ			
รวมตลอดภาคเรียน					60	100

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ส22101

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1

เวลา 60 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค

70:30

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ประวัติและ ความสำคัญของ พระพุทธศาสนา	ส 1.1 ม.2/1	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่ช่วยเสริมสร้าง ความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านความสำคัญของ พระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นรากฐาน ของวัฒนธรรมเอกลักษณ์และมรดกของชาติความสำคัญ ของพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนและการจัด ระเบียบสังคม	6	8
2	พุทธประวัติ พระสาวกและ ชาดก	ส 1.1 ม.2/5 ส 1.1 ม.2/6	สรุปและวิเคราะห์พุทธประวัติการผจญมาร, การตรัสรู้ การสั่งสอนพระสาวกบุตรพระโมคคัลลานะนางขุชชุตต ราพระเจ้าพิมพิสารมิตตวันทุกชาดกราชชาดก	6	8
3	พระไตรปิฎก และหลักธรรม ทางพระพุทธ ศาสนา	ส 1.1 ม.2/7 ส 1.1 ม.2/8 ส 1.1 ม.2/11	โครงสร้างและสาระสังเขปของพระวินัยปิฎก พระ สุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมพระรัตนตรัย ธรรมคุณ ๖ อริยสัจ ๔ ทุกข์ ขันธ์ ๕ อายตนะ	5	5
4	การบริหารจิต และการเจริญ ปัญญา	ส 1.1 ม.2/9 ส 1.1 ม.2/10	พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ สวด มนต์แปลและแผ่เมตตา รู้และเข้าใจวิธีปฏิบัติและ ประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญาเพื่อการบริหาร จิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัญญาเน้นอานาปานสติ วิธีการบริหารจิตและเจริญปัญญาใช้ชีวิตประจำวัน	6	6

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
5	หน้าที่ชาวพุทธ และมารยาท ชาวพุทธ	ส 1.2 ม.2/1 ส 1.2 ม.2/2	การเป็นลูกที่ดีตามหลักทศบึงหน้าในทศ ๖ การต้อนรับ (ปฏิสันถาร) มรรยาทของผู้เป็นแขก ฝึกปฏิบัติระเบียบพิธีปฏิบัติต่อพระภิกษุ	6	8
6	ศาสนพิธีและ วันสำคัญทาง พระพุทธ ศาสนา	ส 1.2 ม.2/3 ส 1.2 ม.2/4 ส 1.2 ม.2/5	การทำบุญตักบาตรการถวายภัตตาหาร สิ่งของที่ควร ถวายและสิ่งของต้องห้ามสำหรับพระภิกษุ การถวายสังฆทาน เครื่องสังฆทาน- การถวายผ้าอาบ การจัดเครื่องไทยธรรม เครื่องไทยทานการกรวดน้ำ การทอดกฐิน การทอดผ้าป่าหลักธรรมเบื้องต้นที่ เกี่ยวเนื่องในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชาวันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชาวันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ ศาสนพิธี/พิธีกรรม แนวปฏิบัติของศาสนาอื่น	6	6
7	กฎหมายในตัว	ส 2.1 ม.2/1 ส 2.2 ม.2/1	-กฎหมายแพ่งเกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว เช่น - กฎหมายเกี่ยวกับความสามารถ ของผู้เยาว์ - กฎหมายบัตรประจำตัวประชาชน	6	8
8	พลเมืองดีและ สิทธิมนุษยชน	ส 2.1 ม.2/2	- สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตย - แนวทางส่งเสริมให้ปฏิบัติตนเป็น พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย	6	8

9	วิถีไทย	ส 2.1 ม.2/3 ส 2.1 ม.2/4	-บทบาทความสำคัญและความ สัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบัน การศึกษา สถาบันศาสนา สถาบัน เศรษฐกิจ สถาบันทางการเมือง การปกครองฯลฯ	5	6
10	การเมือง การปกครอง	ส 2.2 ม.2/2	-เหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง สำคัญของระบอบการปกครอง ของไทย - หลักการเลือกข้อมูลข่าวสาร	6	7
ระหว่างเรียน				58	70
ปลายภาค				2	30
รวม				60	100

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ส22102

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2

เวลา 60 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค

70:30

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวนเวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
1	พฤติกรรมกรบริโภคและการคุ้มครองผู้บริโภค	ส 3.1 ม.2/1 ส 3.1 ม.2/2 ส 3.1 ม.2/4	ความหมายและความสำคัญของการลงทุนและการออมต่อระบบเศรษฐกิจการบริหารจัดการเงินออมและการลงทุนภาคครัวเรือนปัจจัยของการลงทุนและการออมคืออัตราดอกเบี้ย รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ เช่น ค่าของเงิน เทคโนโลยีการคาดเดาเกี่ยวกับอนาคต ความสำคัญและหลักการผลิตสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพกฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค	15	15
2	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ส 3.1 ม.2/3	หลักการและเป้าหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาการผลิตสินค้าและบริการในท้องถิ่นประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	8	10
3	ระบบเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชีย	ส 3.2 ม.2/1 ส 3.2 ม.2/2 ส 3.2 ม.2/3 ส 3.2 ม.2/4	ระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ หลักการและผลกระทบการพึ่งพาอาศัยกัน และการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียการกระจายของทรัพยากรในโลกที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น น้ำมัน ป่าไม้ ทองคำ ถ่านหินแร่ เป็นต้นการแข่งขันทางการค้าในประเทศและต่างประเทศ	12	15

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
4	เทคโนโลยีทาง ภูมิศาสตร์	ส 5.1 ม.2/1 ส 5.1 ม.2/2	เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ที่แสดง ลักษณะทางกายภาพและสังคม ของทวีปยุโรปและแอฟริกา ลักษณะทางกายภาพและสังคม ของทวีปยุโรปและแอฟริกา	10	15
5	ภูมิศาสตร์ทวีป ยุโรปและ แอฟริกา	ส 5.2 ม.2/1 ส 5.2 ม.2/2 ส 5.2 ม.2/3 ส 5.2 ม.2/4	การเปลี่ยนแปลงประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของทวีปยุโรปและแอฟริกา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในทวีปยุโรปและแอฟริกา ปัญหาเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในทวีปยุโรปและแอฟริกา ปัญหาที่เกิดขึ้นในทวีปยุโรปและแอฟริกา ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ในทวีปยุโรปและแอฟริกาต่อประเทศไทย	13	15
ระหว่างเรียน				58	70
ปลายภาค				2	30
รวม				60	100

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
4	การพัฒนาจิต และเจริญ ปัญญา	ส 1.1 ม.3/8	พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 2 วิธีคือ วิธีแบบ อริยสัจ และวิธีคิดแบบสืบสาว เหตุปัจจัย	3	5
5	กฎหมายที่ ควรรู้	ส 2.1 ม.3/1	ลักษณะการกระทำความผิดทางอาญาและโทษ ลักษณะการกระทำความผิดทางแพ่งและโทษ ตัวอย่างการกระทำความผิดทางอาญา เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตัวอย่างการกระทำความผิดทาง แพ่ง เช่น การทำผิดสัญญาการทำละเมิด	9	8
6	สิทธิมนุษยชน	ส 2.1 ม.3/2	ความหมายและความสำคัญของสิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตามวาระและ โอกาสที่เหมาะสม	6	8
7	กลไกราคา	ส 3.1 ม.3/1	ความหมายและประเภทของตลาดความหมายและ ตัวอย่างของอุปสงค์และอุปทานความหมายและ ความสำคัญของกลไกราคาและการกำหนด ราคาในระบบเศรษฐกิจ	8	8
8	เศรษฐกิจ พอเพียง	ส 3.1 ม.3/2	สำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาท้องถิ่นทั้งทางด้าน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมวิเคราะห์ปัญหา ของท้องถิ่นโดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการแก้ไขและพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญา ของ เศรษฐกิจพอเพียงแนวคิดของเศรษฐกิจ พอเพียงกับการพัฒนาในระดับต่างๆหลักการ สำคัญของระบบสหกรณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักการ และระบบ ของสหกรณ์เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน	7	7

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
9	บูรณาการ	ศ 3.1 ม.3/7 ศ 3.2 ม.3/2 ศ 3.2 ม.3/5 ศ 2.1 ม.3/4 ศ 3.1 ม.3/2	การปฏิบัติตนตามหลักธรรม การเป็นศิษย์ที่ดีตามหลักทศ เบื้องขวา ในทศ 6 ของพระ พุทธศาสนา ประวัติวันสำคัญทางพระพุทธ ศาสนาในประเทศไทยวันวิสาขบูชา(วันสำคัญสากล)วันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญ หลักปฏิบัติตน : การฟังพระธรรมเทศนา การแต่งกายใน การประกอบศาสนพิธีที่วัดการงดเว้นอบายมุข การประพฤติปฏิบัติในวันธรรมสวนะและเทศกาลสำคัญปัจจัยก่อให้เกิดความขัดแย้งเช่น การเมืองการปกครองเศรษฐกิจสังคม ความเชื่อสาเหตุปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด ปัญหาการทุจริตปัญหาอาชญากรรม ฯลฯแนวทางความร่วมมือในการลดความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์สำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาท้องถิ่นทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมวิเคราะห์ปัญหาของท้องถิ่น โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแนวทางแก้ไขและพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	13	13
ระหว่างเรียน				58	70
ปลายภาค				2	30
รวม				60	100

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา ส23102

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2

เวลา 60 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค

70:30

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	การเผยแผ่ พุทธศาสนา	ส 1.1 ม.3/1	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก และ การนับถือพระพุทธศาสนา ของประเทศเหล่านั้น ในปัจจุบันความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมสงบสุขให้แก่โลก	5	5
2	ศาสนาพิธี	ส 1.1 ม.3/9 ส 1.1 ม.3/10	สวดมนต์แปลและแผ่เมตตารู้และเข้าใจวิธีปฏิบัติ และประโยชน์ของการบริหารจัดการ และเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏ ฐานเน้นอานาปานสตินำวิธีการบริหารจัดการและ เจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน	5	5
3	วิถีชีวิตแบบ ไทย	ส 2.1 ม.3/3	ความสำคัญของวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทยและ วัฒนธรรมสากลการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและ ภูมิปัญญาไทยที่เหมาะสมการเลือกรับวัฒนธรรม สากลที่เหมาะสม	8	10
4	ระบอบการ ปกครอง	ส 2.2 ม.3/1 ส 2.2 ม.3/2	ระบอบการปกครองแบบต่างๆที่ใช้ในยุคปัจจุบัน เช่น การปกครองแบบเผด็จการ การปกครองแบบ ประชาธิปไตยเกณฑ์การตัดสินใจความแตกต่าง ความ คล้ายคลึงของการปกครองของไทยกับประเทศอื่นๆ ที่ มีการปกครองรอบประชาธิปไตย	8	10

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
5	รัฐธรรมนูญ กับตัวแทน ปวงชน	ส 2.2 ม.3/3	บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในมาตราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล บทบาทสำคัญของรัฐบาลใน การบริหารราชการแผ่นดินความจำเป็นในการมีรัฐบาล ตามระบอบประชาธิปไตย	8	10
6	เศรษฐศาสตร์ กับการ ดำรงชีวิต	ส 3.2 ม.3/3 ส 3.2 ม.3/4 ส 3.2 ม.3/5 ส 3.2 ม.3/6	ทางเลือกการเงินเพื่อ เงินฝืดสภาพและสาเหตุ ปัญหาการว่างงานผลกระทบจากปัญหาการ ว่างงานแนวทางการแก้ไขปัญหาการว่างงาน การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ	8	10
7	ภูมิศาสตร์ ทวีปอเมริกา เหนือและ อเมริกาใต้	ส 5.1 ม.3/1 ส 5.1 ม.3/2	เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ที่แสดงลักษณะทาง กายภาพและสังคมของทวีปอเมริกาเหนือและ อเมริกาใต้ลักษณะทางกายภาพและสังคมของทวีป อเมริกาเหนือและอเมริกาใต้	8	10
8	การเกิด สภาพแวดล้อม ใหม่	ส 5.2 ม.3/1 ส 5.2 ม.3/2 ส 5.2 ม.3/3	การเปลี่ยนแปลงประชากรเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรมของของทวีปอเมริกาเหนือและ อเมริกาใต้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน ของทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ปัญหา เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในของทวีปอเมริกา เหนือและอเมริกาใต้	8	10
ระหว่างเรียน				58	70
ปลายภาค				2	30
รวม				60	100

โครงสร้างรายวิชา

รายวิชาประวัติศาสตร์

รหัสวิชา ส 21103

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาคเรียนที่ 1

หน่วย การ เรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ (ตัวชี้วัด)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง	สาระ ท้องถิ่น	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ประวัติศาสตร์ กาลเวลาและ วิธีการทาง ประวัติ ศาสตร์การ แบ่งเวลาทาง ประวัติ ศาสตร์และ การนับศักราช ใน ประวัติศาสตร์ ไทย	ส 4.1 ม.1/1 ส 4.1 ม.1/2	- ความสำคัญของเวลาและช่วงเวลา สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ - ความสัมพันธ์และความสำคัญของอดีต ที่มีต่อปัจจุบัน - ตัวอย่างการใช้เวลา ช่วงเวลา และยุคสมัยที่ปรากฏในเอกสาร ประวัติศาสตร์ไทย - ที่มาของศักราชที่ปรากฏใน เอกสารประวัติศาสตร์ไทย ได้แก่ จ.ศ./ม.ศ./ร.ศ./พ.ศ./ ค.ศ. และ ฮ.ศ. - วิธีการเทียบศักราชต่างๆ และตัวอย่าง การเทียบศักราช		10	50
2	พัฒนาการของ รัฐในเอเชีย ตะวันออก เฉียงใต้	ส 4.2 ม.1/1 ส 4.2 ม.1/2 ส 4.3 ม.1/2	- ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ ของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีผลต่อ พัฒนาการทางด้านต่างๆ - พัฒนาการทางสังคมเศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ - อิทธิพลของอารยธรรมโบราณใน ดินแดนไทยที่มีการพัฒนาของสังคมไทย ปัจจุบัน		10	50
รวมตลอดภาคเรียน					20	100

โครงสร้างรายวิชา

รายวิชาประวัติศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

รหัสวิชา ส 21104

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ภาคเรียนที่

2

หน่วย การ เรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้ (ตัวชี้วัด)	สาระการเรียนรู้แกนกลาง	สาระ ท้องถิ่น	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ความเป็นมาและ การตั้งหลักแหล่ง ในดินแดน ประเทศไทย	ส 4.1 ม.1/3	- ตัวอย่างหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย ทั้งหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง - นำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ ศึกษาเรื่องราวขอประวัติศาสตร์ไทยที่มีอยู่ในท้องถิ่นตนเองในสมัยใดก็ได้ (สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์และเหตุการณ์สำคัญในสมัยสุโขทัย)		10	50
2	พัฒนาการในสมัย อาณาจักรสุโขทัย	ส 4.3 ม.1/1 ส 4.3 ม.1/2 ส 4.3 ม.1/3	- สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย โดยสังเขป - รัฐโบราณในดินแดนไทย เช่น ศรีวิชัยตามพรลิงค์ ทวารวดี เป็นต้น - รัฐไทยในดินแดนไทย เช่น ล้านนา นครศรีธรรมราช สุพรรณภูมิ - การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก)		10	50

			- พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ - วัฒนธรรมสมัยสุโขทัย เช่น ภาษาไทย วรรณกรรม ประเพณีสำคัญ ศิลปกรรมไทย ภูมิปัญญาไทยในสมัยสุโขทัย เช่น การชลประทาน เครื่องสังคโลก - ความเสื่อมของอาณาจักรสุโขทัย			
รวมตลอดภาคเรียน					20	100

โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ ส22103

โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1

เวลา 20 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค

70:30

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวนเวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
1	หลักฐานทางประวัติศาสตร์	ส 4.1 ม.2/1	วิธีการประเมินความน่าเชื่อถือ ของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในลักษณะต่างๆ อย่างง่ายๆ เช่นการศึกษาภูมิหลังของผู้ทำ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง สาเหตุ ช่วงระยะเวลา รูปลักษณะของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นต้นตัวอย่างการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยที่อยู่ในท้องถิ่นของตนเอง หรือหลักฐานสมัยอยุธยา (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส 4.3)	4	15
2	ความจริงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์	ส 4.1 ม.2/2	ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ในสมัยอยุธยาและธนบุรี (เชื่อมโยงกับ มฐ. ส 4.3)เช่น ข้อความบางตอนในพระราชพงศาวดารอยุธยา/จดหมายเหตุชาวต่างชาติ	4	15
3	ประวัติศาสตร์ที่น่าเชื่อถือ	ส 4.1 ม.2/3	ตัวอย่างการตีความข้อมูลจากหลักฐานที่แสดงเหตุการณ์สำคัญในสมัยอยุธยาและธนบุรีการแยกแยะระหว่างข้อมูลกับความคิดเห็นรวมทั้งความจริงกับข้อเท็จจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความทางประวัติศาสตร์	3	15

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวนเวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
4	สังคม เศรษฐกิจ การเมืองของภูมิภาคเอเชีย	ส 4.2 ม.2/1	ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ของภูมิภาคต่างๆ ในทวีปเอเชีย (ยกเว้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ที่มีผลต่อการพัฒนาการ โดยสังเขป พัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภูมิภาคเอเชีย (ยกเว้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้)	4	15
5	อารยธรรมโลก	ส 4.2 ม.2/2	ที่ตั้งและความสำคัญของแหล่งอารยธรรมโบราณในภูมิภาคเอเชีย เช่น แหล่งมรดกโลกในประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย อิทธิพลของอารยธรรมโบราณที่มีต่อภูมิภาคเอเชียในปัจจุบัน	3	10
ระหว่างเรียน				18	70
ปลายภาค				2	30
รวม				20	100

โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ ส22104

โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2

เวลา 20 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค

70:30

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวนเวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
1	พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรี	ส 4.3 ม.2/1	การสถาปนาอาณาจักรอยุธยา	6	25
2	ความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรอยุธยา	ส 4.3 ม.2/2	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรอยุธยา พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา ในด้านการเมืองการปกครองสังคม เศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	6	25
3	มรดกของชาติสมัยอยุธยาและธนบุรี	ส 4.3 ม.2/3	การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1 และการกู้เอกราชภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยอยุธยา เช่น การควบคุมกำลังคนและศิลปวัฒนธรรมการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 การกู้เอกราชและสถาปนาอาณาจักรธนบุรีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยธนบุรีวิถีกรรมของบรรพบุรุษไทยผลงานของบุคคลสำคัญของไทย และต่างชาติที่มีส่วนสร้างสรรค์ชาติไทย	6	20
ระหว่างเรียน				18	70
ปลายภาค				2	30
รวม				20	100

โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ ส23103

โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค 70:30

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	เวลาและช่วงสมัย เวลาทาง ประวัติศาสตร์	ส 4.1 ม.3/1	ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์สำหรับ การศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิด ขึ้นในท้องถิ่นตนเองวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญ ในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์	6	20
2	วิธีการทาง ประวัติศาสตร์	ส 4.1 ม.3/2	นำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ใน การศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่นของตน	4	25
3	พัฒนาการของ มนุษยชาติ	ส 4.2 ม.3/1 ส 4.2 ม.3/2	ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ของภูมิภาค ต่างๆ ของโลก (ยกเว้นเอเชีย) ที่มีผลต่อ พัฒนาการโดยสังเขปพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของภูมิภาคต่างๆของ โลก (ยกเว้นเอเชีย) โดยสังเขปอิทธิพลของอารย ธรรมตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการ เปลี่ยนแปลงของสังคมโลกความร่วมมือและ ความขัดแย้งในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เช่น สงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเย็น องค์การ ความร่วมมือระหว่างประเทศ	8	25
ระหว่างเรียน				18	70
ปลายภาค				2	30
รวม				20	100

โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ ส23104

โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค 70:30

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	พัฒนาการ ประวัติศาสตร์ สมัยรัตนโกสินทร์	ส 4.3 ม.3/1 ส 4.3 ม.3/2	การสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี ของไทยปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคง และ ความเจริญรุ่งเรืองของไทย ในสมัยรัตนโกสิ นทรบพาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์ จักรีในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคง ของชาติพัฒนาการของไทยในสมัยรัตน-โกสินทร์ ทางด้านการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามช่วงสมัย ต่าง	8	30
2	ภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมไทยใน สมัยรัตนโกสินทร์	ส 4.3 ม.3/3 ส 4.3 ม.3/4	เหตุการณ์สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีผลต่อ การพัฒนาชาติไทย เช่น การทำสนธิสัญญา เบาว์ริงในสมัยรัชกาลที่ 4 การปฏิรูปประเทศ ในสมัยรัชกาลที่ 5 การเข้าร่วมสงครามโลก ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยวิเคราะห์สาเหตุปัจจัย และผลของเหตุการณ์ต่างๆ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในสมัย รัตนโกสินทร์ บทบาทของไทยตั้งแต่ เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงปัจจุบันใน สังคมโลก	10	40
ระหว่างเรียน				18	70
ปลายภาค				2	30
รวม				20	100

โครงสร้างรายวิชาภูมิศาสตร์ ชั้น ม.1

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาคเรียนที่ 1

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	มโนทัศน์สำคัญ	เวลา (ชม)	น้ำหนัก คะแนน
1	แผนที่และเครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์ ระบบเวลา	ส 5.1 ม.1/1 ส 5.2 ม.1/2	1. แผนที่ - ประเภทของแผนที่ - เส้นโครงแผนที่ - องค์ประกอบของแผนที่ - ประโยชน์ของแผนที่ 2. เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ 3. ระบบเวลา - ความสัมพันธ์ระหว่างลองจิจูดกับเวลา - เส้นวันที่ - เวลาท้องถิ่นและเวลามาตรฐาน - เปรียบเทียบวันเวลาของประเทศไทยกับ ประเทศอื่นๆ	10	40
2	ทวีปเอเชีย	ส 5.2 ม.1/3 ส 5.2 ม.1/4	1. ลักษณะทางกายภาพของทวีปเอเชีย -ที่ตั้ง ขนาด และอาณาเขต - ลักษณะภูมิประเทศ - ภูมิอากาศ - ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ของทวีปเอเชีย - ประชากร - เศรษฐกิจ - การคมนาคมขนส่ง	10	60
			รวมตลอดภาคเรียน	20	100

โครงสร้างรายวิชาภูมิศาสตร์ ชั้น ม.1

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาคเรียนที่ 2

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	มโนทัศน์สำคัญ	เวลา (ชม)	น้ำหนัก คะแนน
1	ออสเตรเลียและโอเชียเนีย นิวซีแลนด์ โอเชียเนีย	ส 5.2 ม.1/3 ส 5.2 ม.1/4	1.ออสเตรเลีย - ความเป็นมาของประเทศออสเตรเลีย - ลักษณะทางกายภาพของออสเตรเลีย - ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และ - วัฒนธรรมของออสเตรเลีย ความเป็นมาของประเทศนิวซีแลนด์ - ลักษณะทางกายภาพของออสเตรเลีย - วัฒนธรรมของออสเตรเลีย ความเป็นมาของประเทศนิวซีแลนด์ - ความเป็นมาของประเทศโอเชียเนีย - ความเป็นมาของประเทศโอเชียเนีย	8	40
2	วิกฤตการณ์ทางธรรมชาติที่ เกิดขึ้นในประเทศไทย ทวีปเอเชีย ออสเตรเลีย และ โอเชียเนีย	ส 5.1 ม.1/1 ส 5.2 ม.1/2 ส 5.2 ม.1/3	1.ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย - วาตภัย - อุทกภัย - แผ่นดินถล่ม 2.ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในประเทศออสเตรเลีย และ โอเชียเนีย 3.ความร่วมมือทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม - อนุสัญญาไซเตส อนุสัญญาแรมซาร์ อนุสัญญา เวียนนา อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	12	60
			รวมตลอดภาคเรียน	20	100

โครงสร้างรายวิชาภูมิศาสตร์ ชั้น ม.2

กลุ่มสาระการเรียนรู้

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาคเรียนที่ 1

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	มโนทัศน์สำคัญ	เวลา (ชม)	น้ำหนัก คะแนน
1	มาตราส่วน ทิศ และ สัญลักษณ์ในแผนที่	ส 5.1 ม.2/2	มาตราส่วน ทิศและสัญลักษณ์เป็น องค์ประกอบของแผนที่ที่ทำให้เราทราบ ตำแหน่งระยะทางและทิศทางของสิ่งต่างๆที่ ปรากฏบนผิวโลก	2	40
2	ทวีปยุโรป	ส 5.1 ม.2/1 ส 5.2 ม.2/1 ม.2/2	1.เครื่องมือทางภูมิศาสตร์สามารถนำไปใช้ในการ สืบค้นข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ลักษณะภูมิ ประเทศภูมิอากาศและทรัพยากรธรรมชาติ ของทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา 2.ทำเลที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและ สังคมในทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติ 3.ปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางสังคมที่มีต่อ การเปลี่ยนแปลงทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในทวีปยุโรป และทวี แอฟริกา	18	60
			รวมตลอดภาคเรียน	20	100

โครงสร้างรายวิชาภูมิศาสตร์ ชั้น ม.2

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาคเรียนที่ 2

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	มโนทัศน์สำคัญ	เวลา (ชม)	น้ำหนัก คะแนน
1	ทวีปแอฟริกา	ส 5.1 ม.2/1 ส 5.2 ม.2/1 ม.2/2	1. เครื่องมือทางภูมิศาสตร์สามารถนำไปใช้ในการสืบค้นข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ลักษณะภูมิประเทศภูมิอากาศและทรัพยากรธรรมชาติของทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา 2. ทำเลที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา มีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติ 3. ปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา	14	50
2	ภัยพิบัติและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา	ส 5.1 ม.2/3 ส 5.2 ม.2/3 ม.2/4	1. ลักษณะทางกายภาพของทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกาส่งผลต่อการเกิดภัยพิบัติและผลกระทบที่แตกต่างกัน 2. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อกิจกรรมของมนุษย์ขณะเดียวกันกิจกรรมของมนุษย์ที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและก่อให้เกิดปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมในทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกา 3. การจัดการภัยพิบัติและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในทวีปยุโรปและทวีปแอฟริกาจะช่วยให้มนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน	6	50
			รวมตลอดภาคเรียน	20	100

โครงสร้างรายวิชาภูมิศาสตร์ ชั้น ม.3

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ภาคเรียนที่ 1

เวลา 20 ชั่วโมง

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	มโนทัศน์สำคัญ	เวลา (ชม)	น้ำหนัก คะแนน
1	เครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์	ส 5.1 ม.3/1	1. แผนที่ (map) 1.1 การรับรู้จากระยะไกล (Remote Sensing-RS) - ภาพถ่ายทางอากาศ - ภาพถ่ายทางดวงเทียม 2. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และระบบกำหนด ตำแหน่งบนพื้นโลก 3.ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System–GIS) 3.1องค์ประกอบของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ 3.2ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ กับระบบ อินเทอร์เน็ต 4.ระบบกำหนดตำแหน่งบนพื้นโลก (Global Positioning System–GPS)	12	60
2	ทวีปอเมริกาเหนือ	ส 5.1 ม.3/2	1.ลักษณะทางกายภาพของทวีปอเมริกาเหนือ - ที่ตั้ง อาณาเขต และขนาด - การแบ่งภูมิภาคของทวีปอเมริกาเหนือ - ลักษณะภูมิประเทศ - แหล่งน้ำในทวีปอเมริกาเหนือ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของ ทวีปอเมริกาเหนือ - ประชากร เศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่ง	8	40
			รวมตลอดภาคเรียน	20	100

โครงสร้างรายวิชาภูมิศาสตร์ ชั้น ม.3

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ภาคเรียนที่ 2

เวลา 20 ชั่วโมง

ลำดับ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการ เรียนรู้/ตัวชี้วัด	มโนทัศน์สำคัญ	เวลา (ชม)	น้ำหนัก คะแนน
1	ทวีปอเมริกาใต้	ส 5.1 ม.3/2	1.ลักษณะทางกายภาพของทวีปอเมริกาใต้ - ที่ตั้ง อาณาเขต และขนาด ลักษณะภูมิประเทศและแหล่งน้ำในทวีปอเมริกาใต้ - ลักษณะภูมิประเทศ - แหล่งน้ำในทวีปอเมริกาใต้ - ภูมิอากาศ - ทรัพยากรธรรมชาติ - ประชากรเชื้อชาติและภาษาทวีปอเมริกาใต้ - ศาสนาและการกระจายของประชากร - ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของทวีปอเมริกาใต้ การคมนาคมขนส่งของทวีปอเมริกาใต้	10	50
2	สถานการณ์ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในทวีป อเมริกาเหนือและทวีป อเมริกาใต้	ส 5.2 ม.3/1 ม.3/2 ม.3/3 ม.3/4	- ปัญหาสิ่งแวดล้อมในทวีปอเมริกาเหนือ - ปัญหาสิ่งแวดล้อมในทวีปอเมริกาใต้ - สิ่งแวดล้อมใหม่ทางสังคมในทวีปอเมริกาเหนือและทวีปอเมริกาใต้ - ผลจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทวีปอเมริกาเหนือและในทวีปอเมริกาใต้ - ผลกระทบที่ประเทศไทยได้รับจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในทวีปอเมริกาเหนือและในทวีปอเมริกาใต้	10	50
			รวมตลอดภาคเรียน	20	100

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง ส21201

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1

เวลา 20 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค

70:30

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ความเป็นไทย	ส 1.1 ม.1/1	มารยาทไทยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต่อสังคมไทยขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย	5	15
2	รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ปฏิบัติตาม พระบรมราโชวาท	ส 1.1 ม.1/2	การปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงความรักชาติ ศาสนา การเทิดทูนพระมหากษัตริย์พระบรม ราโชวาทหลักการทำงาน	5	15
3	พลเมืองดีใน ระบอบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข	ส 1.1 ม.1/3	พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยการมีส่วน ร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจต่อ กิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียนการ ตรวจสอบข้อมูล	5	20
4	ความปรองดอง สามานฉันท์	ส 1.1 ม.1/4	วัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในเรื่องวิถีชีวิตวัฒนธรรมศาสนา สิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมและการ พึ่งพาซึ่ง	4	20
ระหว่างเรียน				19	70
ปลายภาค				1	30
รวม				20	100

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง ส21202

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2

เวลา 20 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค

70:30

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	เอกลักษณ์ไทยและ วัฒนธรรมไทย	ส 1.1 ม.1/5	มีส่วนร่วมอนุรักษ์มรดกไทยในการแสดง ความเคารพ การสนทนา การแต่งกาย แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละต่อ สังคม เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยมีความ ตั้งใจปฏิบัติตน เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย	5	15
2	การอยู่ร่วมกันใน สังคม	ส 1.1 ม.1/6	ยอมรับความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในเรื่องวิถี ชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา สิ่งแวดล้อม อยู่ ร่วมกันอย่างสันติ และปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัย ในตนเอง ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ยอมรับผลที่เกิด จากการกระทำของตนเอง	5	15
3	การจัดการความ ขัดแย้งโดยสันติวิธี	ส 1.1 ม.1/7	มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดย สันติวิธี และปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัย อดทน ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อสามารถ ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	4	20
4	รักสถาบัน	ส 1.1 ม.1/8	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของความรักชาติ ยึด มั่นในศาสนา เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ตั้งใจ ปฏิบัติหน้าที่เพื่อธำรงไว้ซึ่งสถาบัน	4	20
ระหว่างเรียน				18	70
ปลายภาค				2	30
รวม				20	100

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง ส22201

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1

เวลา 20 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค

70:30

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	มรดกความงาม	ส 1.1 ม.2/1	การปฏิบัติตนและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย เป็นหน้าที่ของคนในชาติไทยที่จะต้องปฏิบัติ	6	20
2	ประเพณี วัฒนธรรมล้ำค่า	ส 1.1 ม.2/2	ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญและมีคุณค่าเป็น สิ่งที่ทุกคนต้องอนุรักษ์และสืบสานโดยให้ ประพฤติปฏิบัติเพราะถือว่ามีคุณค่าที่ ก่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่ชีวิตและ สังคม	6	25
3	เทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	ส 1.1 ม.2/3	การน้อมนำแบบอย่างพระราชกรณียวัตร พระ ราชดำรัส หลักการทรงงานและหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง มาปฏิบัติตนและแนะนำ ผู้อื่นให้มีการปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงความ รักชาติ ยึดมั่นในศาสนาและเทิดทูนสถาบัน พระมหากษัตริย์ ประยุกต์พระบรมราโชวาท มาใช้ในการดำเนินชีวิตและการงาน เพื่อ ความสุขความเจริญของตนเอง สังคมและ ประเทศชาติ	6	25
ระหว่างเรียน				18	70
ปลายภาค				2	30
รวม				20	100

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง ส22202

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2

เวลา 20 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค

70:30

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	พลเมืองดีที่พึง ปรารถนา	ส 1.1 ม.2/1	การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตย เป็นผู้ติดตามข่าวสารบ้านเมือง มีความกล้าหาญทางจริยธรรม การเป็นผู้นำ และการเป็นสมาชิกที่ดี มีการตรวจสอบข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจและรู้ทัน ข่าวสาร ทำให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง มีความ ซื่อสัตย์สุจริต ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ใฝ่หา ความรู้	4	15
2	รักษ์ประชาธิปไตย	ส 1.1 ม.2/2	การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการตัดสินใจ ต่อกิจกรรมของห้องเรียน และโรงเรียน ตรวจสอบข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการ ตัดสินใจต่อกิจกรรมต่าง ๆ และรู้ทันข่าวสาร ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ในเรื่องของ ความซื่อสัตย์ สุจริต อดทนตั้งใจปฏิบัติ หน้าที่ ใฝ่หาความรู้ และยอมรับผลที่เกิดจาก การกระทำของตนเอง	5	15
3	อยู่ด้วยกันด้วย ความหลากหลาย	ส 1.1 ม.2/3	การอยู่ร่วมกันในภูมิภาคเอเชียอย่างสันติ ควร มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันและปฏิบัติตนเป็นผู้ มีวินัยในตนเอง	4	20

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
4	สันติ	ส 1.1 ม.2/4	ความขัดแย้งเกิดจากการละเมิดสิทธิของผู้อื่น การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งควรใช้วิธีแบบสันติ วิธี ทุกคนควรรู้แนวทางและมีส่วนร่วมและ เสนอแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดย สันติวิธี	5	20
ระหว่างเรียน				18	70
ปลายภาค				2	30
รวม				20	100

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง ส23201

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 20 ชั่วโมงอัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค 70:30

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ความเป็นไทย	ส 1.1 ม.3/1	มารยาทไทยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต่อสังคม..ความมีวินัยในตนเอง ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาไทยประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาไทย	5	15
2	รักชาติ ยึดมั่นใน ศาสนาและเทิดทูน สถาบัน พระมหากษัตริย์	ส 1.1 ม.3/2	การปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงความรักชาติ แสดงความเคารพต่อสัญลักษณ์ของชาติฝึก ร้องเพลงปลุกใจให้รักชาติเข้าร่วมและมีส่วน ร่วมในวันสำคัญของชาติและระดับธงชาติ เป็นพลเมืองดีของชาติตระหนักคุณค่าไทยและ สินค้าที่ไม่ละเมิดสิทธิ.การปฏิบัติตนที่ แสดงออกถึงการยึดมั่นในศาสนาการปฏิบัติ ตนที่แสดงออกถึงการเทิดทูนสถาบันพระมหา กษัตริย์เรียนรู้พระราชกรณียกิจแสดงความ เคารพและร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี ฝึก ร้องเพลงพระราชนิพนธ์แสดงความเคารพ พระบรมฉายาลักษณ์ปฏิบัติตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง.กิจกรรมบูรณาการ ทบทวนและโครงการ	5	20
3	พลเมืองดีเฝ้าระวัง ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ เป็นประมุข	ส 1.1 ม.3/3	การใช้สิทธิหน้าที่ เสรีภาพการมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจวินัยในตนเองในการเป็น พลเมืองดีพระบรมราโชวาทหลักการทรงงาน	4	15

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
4	ความปรองดอง สมานฉันท์	ส 1.1 ม.3/4	ความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรมใน ภูมิภาคต่าง ๆ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา สิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันและพึ่งพาอาศัยกัน ความขัดแย้งและการป้องกันปัญหาและลด ความขัดแย้งโดยสันติวิธี	4	20
ระหว่างเรียน				18	70
ปลายภาค				2	30
รวม				20	100

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง ส23202

โครงสร้างรายวิชาหน้าที่พลเมือง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 เวลา 20 ชั่วโมง

อัตราส่วนคะแนนระหว่างเรียน:ปลายภาค 70:30

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	เอกลักษณ์ไทย	ส 1.1 ม.3/5	ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และ มารยาทไทยเป็นสิ่งที่ทุกคนควรอนุรักษ์ สืบ สาน และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	4	15
2	สมาชิกที่ดี	ส 1.1 ม.3/6	การเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย ต้อง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ มีส่วนร่วม รับผิดชอบ ในการตัดสินใจ สามารถ ตรวจสอบการทำหน้าที่ของบุคคลได้	4	15
3	สถาบันชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์	ส 1.1 ม.3/7	สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์ รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ เราควรมีส่วน ร่วมในการแสดงออกถึงความรักชาติ ยึดมั่น ในศาสนา และเทิดทูนพระมหากษัตริย์ น้อม นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	5	20
4	สามัคคีคือพลัง	ส 1.1 ม.3/8	การอยู่ร่วมกันในภูมิภาคต่างๆ ของโลกอย่าง สันติสุข ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีส่วน ร่วมและเสนอแนวทางการป้องกันและ แก้ปัญหาความขัดแย้ง	5	20
ระหว่างเรียน				18	70
ปลายภาค				2	30
รวม				20	100

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงงาน การประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาส ให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ในกรณีที่ไม่ว่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม

การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใดนอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

2. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผล

การจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

3. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบสามารถดำเนินการ โดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุน การตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

ข้อมูลการประเมินในระดับต่าง ๆ ข้างต้น เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการตรวจสอบทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาระความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะต้องจัดระบบดูแลช่วยเหลือ ปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการ ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนทั่วไป กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาด้านวินัยและพฤติกรรม กลุ่มผู้เรียนที่ปฏิเสธโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มพิการทางร่างกายและสติปัญญา เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินจึงเป็นหัวใจของสถานศึกษาในการดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันทั่วถึง ปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและประสบความสำเร็จในการเรียน

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน

เกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน

1. การตัดสิน การให้ระดับและการรายงานผลการเรียน

1.1 การตัดสินผลการเรียน

ในการตัดสินผลการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น ผู้สอนต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก และต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในแต่ละภาคเรียน รวมทั้งสอนซ่อมเสริมผู้เรียนให้พัฒนาจนเต็มตามศักยภาพ

ระดับมัธยมศึกษา

(1) ตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนตลอดภาคเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในรายวิชานั้น ๆ

(2) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัด และผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

(3) ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา

(4) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมิน และมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ใน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การพิจารณาเลื่อนชั้นทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ถ้าผู้เรียนมีข้อบกพร่องเพียงเล็กน้อย และสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่าสามารถพัฒนาและสอนซ่อมเสริมได้ ให้อยู่ในดุลพินิจของสถานศึกษาที่จะผ่อนผันให้เลื่อนชั้นได้ แต่หากผู้เรียนไม่ผ่านรายวิชาจำนวนมาก และมีแนวโน้มว่าจะเป็นปัญหาต่อการเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น สถานศึกษาอาจตั้งคณะกรรมการพิจารณาให้เรียนซ้ำชั้นได้ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงฐานะและความรู้ความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2 การให้ระดับผลการเรียน

ระดับมัธยมศึกษา ในการตัดสินเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชา ให้ใช้ตัวเลขแสดงระดับผลการเรียนเป็น 8 ระดับ

การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ให้ระดับผลการประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่าน

การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นผ่าน และไม่ผ่าน

1.3 การรายงานผลการเรียน

การรายงานผลการเรียนเป็นการสื่อสารให้ผู้ปกครองและผู้เรียนทราบความก้าวหน้า ในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องสรุปผลการประเมินและจัดทำเอกสารรายงานให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะ ๆ หรืออย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

การรายงานผลการเรียนสามารถรายงานเป็นระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียนที่สะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้

2. เกณฑ์การจบการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเกณฑ์กลางสำหรับการจบการศึกษาเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.1 เกณฑ์การจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

- (1) ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติมไม่เกิน 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 63 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด
- (2) ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 63 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมไม่น้อยกว่า 14 หน่วยกิต
- (3) ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่าน เกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด
- (4) ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด
- (5) ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

อภิธานศัพท์

กตัญญูกตเวทิตะ ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน แยกออกเป็น ๒ ข้อ ๑. กตัญญู รู้คุณท่าน ๒. กตเวทิตะตอบแทน หรือสนองคุณท่าน ความกตัญญูกตเวทิตะว่าโดยขอบเขต แยกได้ เป็น ๒ ระดับ คือ ๒.๑ กตัญญูกตเวทิตะต่อบุคคล ผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว ๒.๒ กตัญญูกตเวทิตะต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์หรือมีคุณความดี เกื้อกูลแก่ส่วนร่วม (พ.ศ. หน้า ๒-๓)

กตัญญูกตเวทิตะต่ออาจารย์ / โรงเรียน ในฐานะที่เป็นศิษย์ พึงแสดงความเคารพนับถืออาจารย์ ผู้เปรียบเสมือนทิศเบื้องขวา ดังนี้ ๑. ลูกศิษย์รับ แสดงความเคารพ ๒. เข้าไปหาเพื่อบำรุง รั้งไว้ ปรึกษาซักถาม รับคำแนะนำ เป็นต้น ๓. พึงด้วยดี พึงเป็น รู้จักพึง ให้เกิดปัญญา ๔. ประนินนิตี ช่วยบริการ ๕. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ เอาจริงเอาจังถือเป็นกิจสำคัญด้วยดี

กรรม การกระทำ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจ ประกอบด้วยความตั้งใจหรือจงใจ ทำดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เช่น ขุดหลุมพรางดักคนหรือสัตว์ในตกลงไปตายเป็นกรรม แต่ขุดบ่อน้ำไว้กินไว้ใช้ สัตว์ตกลงไปตายเองไม่เป็นกรรม (แต่ถ้ารู้ยั่วว่าบ่อน้ำที่ตนขุดไว้อยู่ในที่ซึ่งคนจะพลัดตกได้ง่ายแล้วปล่อยปล่อยละเลย มีคนตกลงไปก็ไม่พ้นกรรม) การกระทำที่ดีเรียกว่า “กรรมดี” ที่ชั่วเรียกว่า “กรรมชั่ว” (พ.ศ. หน้า ๔)

กรรม ๒ กรรมจำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมชาติที่เป็นมูลเหตุมี ๒ คือ ๑. อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล กรรมชั่ว คือ เกิดจากอกุศลมูล ๒. กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล กรรมดี คือกรรมที่เกิดจากกุศลมูล

กรรม ๓ กรรมจำแนกตามทวารคือทางที่กรรมมี ๓ คือ ๑. กายกรรม การกระทำทางกาย ๒. วาจากรรม การกระทำทางวาจา ๓. มโนกรรม การกระทำทางใจ

กรรม ๑๒ กรรมจำแนกตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผล มี ๑๒ อย่าง คือ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยปากกาล คือจำแนกตามเวลาที่ให้ผล ได้แก่ ๑. ทิฏฐิธรรมเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือในภพนี้ ๒. อุปัชชเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภพที่จะไปเกิด คือ ในภพหน้า ๓. อปรามปรายเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภพต่อ ๆ ไป ๔. อโหสิกรรม กรรมเลิกให้ผล

หมวดที่ ๒ ว่าโดยกิจ คือการให้ผลตามหน้าที่ ได้แก่ ๕. ชนกรรม กรรมแต่งให้เกิด หรือกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด ๖. อุปัตถัมภกรรม กรรมสนับสนุน คือ เข้าสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากชนกรรม ๗. อุปปีฬกรรม กรรมบีบคั้น คือเข้ามาบีบคั้นผลแห่งชนกรรม และอุปัตถัมภกรรมนั้นให้แปรเปลี่ยนทุเลาเบาลงหรือสิ้นเข้า ๘. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน คือ กรรมแรงฝ่ายตรงข้ามที่เข้าตัดรอนให้ผลของกรรมสองอย่างนั้นขาดหรือหยุดไปที่เดียว

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ,ครั้งที่ ๒ ๒๕๔๖ .

*หมายเหตุ พ.ศ. หมายถึง พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ; พ.ร. หมายถึง พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๕

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๓.

หมวดที่ ๓ ว่าโดยปทานปริยาย คือจำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล ได้แก่ ๕. คุรุกรรม กรรมหนัก ให้ผลก่อน ๑๐. พหุกรรม หรือ อาจิณกรรม กรรมที่ทำมากหรือกรรมชิ้นให้ผลรองลงมา ๑๑. อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย ถ้าไม่มีสองข้อก่อนก็จะให้ผลก่อนอื่น ๑๒. กัตตดากรรม หรือ กัตตดาพาปนกรรม กรรมสักว่าทำ คือเจตนาอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่างนั้น ให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นจะให้ผล (พ.ศ. หน้า ๕)

กรรมฐาน ที่ตั้งแห่งการงาน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิต มี ๒ ประเภท คือ สมถกรรมฐาน คือ อุบายสงบใจ วิปัสสนากรรมฐาน อุบายเรื่องปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๐)

กุลจิรัฏฐธรรม ๔ ธรรมสำหรับดำรงความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืน เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน (พ.ร. หน้า ๑๓๔) ๑. นัฏฐกเวสนา คือ ของหายของหมด รู้จักหาмаไว้ ๒. ชินณปฏิสังขรณา คือ ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม ๓. ปริมิตปานโกชนา คือ รู้จักประมาณในการกินการใช้ ๔. อธิปัจจัยสลิวันตสถาปนา คือ ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน (พ.ร. หน้า ๑๓๔)

กุศล บุญ ความดี ผลดี สิ่งที่ดี กรรมดี (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลกรรม กรรมดี กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดีคือเกิดจากกุศลมูล (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติมี ๑๐ อย่างได้แก่

- ก. **กายกรรม ๓** (ทางกาย) ๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการทำลายชีวิต ๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขามาได้ให้ ๓. กามสุมิจจาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติดิฉันในกาม
- ข. **วจีกรรม ๔** (ทางวาจา) ได้แก่ ๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ ๕. ปิสุณาวาจา เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด ๖. ผรุสย วาจา เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ ๗. สัมผัปปลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ
- ค. **มโนกรรม ๓** (ทางใจ) ๘. อนภิชชา ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๙. อพยาบาท ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา ๑๐. สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลมูล รากเหง้าของกุศล ต้นเหตุของกุศล ต้นเหตุของความดี ๓ อย่าง ๑. อโลภะ ไม่โลภ (จาคะ) ๒. อโทสะ ไม่คิดประทุษร้าย (เมตตา) ๓. อโมหะ ไม่หลง (ปัญญา) (พ.ศ. หน้า ๒๒)

กุศลวิตก ความตริที่ที่เป็นกุศล ความนึกคิดที่ดีงาม ๓ คือ ๑. เนกขัมมวิตก ความตริที่ปลอดจากกาม ๒. อพยาบาทวิตก ความตริที่ปลอดจากพยาบาท ๓. อวิหิสาวิตก ความตริที่ปลอดจากการเบียดเบียน (พ.ศ. หน้า ๒๒)

โกศล ๓ ความฉลาด ความเชี่ยวชาญ มี ๓ อย่าง ๑. อายโกศล คือ ความฉลาดในความเจริญ รอบรู้ทางเจริญและเหตุของความเจริญ ๒. อุปายโกศล คือ ความฉลาดในความเสื่อม รอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของความเสื่อม ๓. อูปายโกศล คือ ความฉลาดในอุบาย รอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ ทั้งในการป้องกันความเสื่อม และในการสร้างความเจริญ (พ.ศ. หน้า ๒๔)

ขันธ กอง พวก หมวด หมู่ ลำตัว หมวดหนึ่ง ๆ ของรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมดที่แบ่งออกเป็นห้ากอง ได้แก่ รูปขันธ คือ กองรูป เวทนาขันธ คือ กองเวทนา สัญญาขันธ คือ กองสัญญา สังขารขันธ คือ กองสังขาร วิญญาณขันธ คือ กองวิญญาณ เรียกรวมว่า เบญจขันธ (พ.ศ. หน้า ๒๖ - ๒๗)

การวธรรม ๖ ธรรม คือ ความเคารพ การถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ หรือด้วยความหนักแน่นจริงจังมี ๖ ประการ คือ ๑. สัตถุคารวตา ความเคารพในพระศาสดา หรือพุทธคารวตา ความเคารพในพระพุทธเจ้า ๒. ธัมมคารวตา ความเคารพในพระธรรม ๓. สังฆคารวตา ความเคารพในพระสงฆ์ ๔. สิกขาการวตา ความเคารพในการศึกษา ๕. อัปมาทการวตา ความเคารพในความไม่ประมาท ๖. ปฏิสันถการวตา ความเคารพในการปฏิสันถาร (พ.ศ. หน้า ๒๒๑)

คิหิสุข (กามโกคิสุข ๔) สุขของภคิหิ สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ๔ ประการ ๑. อตติสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ ๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ๓. อนนสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ๔. อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ (ไม่บกพร่องเสียหายทั้งทางกาย วาจา และใจ) (พ.ศ. หน้า ๑๗๓)

ฆราวาสธรรม ๔ ธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของภคิหิ ๔ ประการ ได้แก่ ๑. สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริใจ พุจดจรัส ทำจริง ๒. ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด คัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ๓. ขันติ คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย ๔. จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือ เอาแต่ใจตัว (พ.ศ. หน้า ๔๓)

จิต ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ ตามหลักฝ่ายอภิธรรม จำแนกจิตเป็น ๘๕ แบ่งโดยชาติเป็น อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๑๖ และกิริยาจิต ๘ (พ.ศ. หน้า ๔๓)

เจตสิก ธรรมที่ประกอบกับจิต อาการหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง สรทธา เมตตา สติ ปัญญา เป็นต้น มี ๕๒ อย่าง จัดเป็นอัญญสมานาเจตสิก ๑๓ อกุศลเจตสิก ๑๔ โสภณเจตสิก ๒๕ (พ.ศ. หน้า ๔๕)

ฉันทะ ๑. ความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี ความต้องการ ความรักใคร่ในสิ่งนั้น ๆ **๒.** ความยินยอม ความยอมให้ที่ประชุมทำกิจนั้น ๆ ในเมื่อตนมิได้ร่วมอยู่ด้วย เป็นธรรมเนียมของภิกษุที่อยู่ในวัดซึ่งมีศีลารวมกัน มีสิทธิที่จะเข้าประชุมทำกิจของสงฆ์ เว้นแต่ภิกษุนั้นอาพาธ จะเข้าร่วมประชุมด้วยไม่ได้ ก็มอบฉันทะคือ แสดงความยินยอมให้สงฆ์ทำกิจนั้น ๆ ได้ (พ.ศ. หน้า ๕๒)

ฉาน การเพ่ง การเพ่งพินิจด้วยจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่ มี ๒ ประเภท คือ ๑. รูปฉาน ๒. อรูปฉาน (พ.ศ. หน้า ๖๐)

ฉานสมบัติ การบรรลุฉาน การเข้าฉาน (พุทธธรรม หน้า ๕๖๔)

ครุฑธรรม ธรรมที่เป็นหนทางแห่งความสำเร็จ คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นจุดประจักษ์อันเปิดออกไปสู่ความสุข ความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต ๖ ประการ คือ ๑. อาโรคยะ คือ รักษาสุขภาพดี มิให้มีโรคทั้งจิต และกาย ๒. ศีล คือ มีระเบียบวินัย ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม ๓. พุทธามุติ คือ ได้คนดีเป็นแบบอย่าง ศึกษาเยี่ยงนิยมนิยมแบบอย่างของมหาบุรุษพุทธชน ๔. สุตะ คือ ตั้งเรียนรู้อย่างจริงจัง เล่าเรียนคั่นคว้าให้รู้เชี่ยวชาญไล่ระดับเหตุการณ์ให้รู้เท่าทัน ๕. ธรรมานุวัติ คือ ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดำรงมั่นในสุจริต ทั้งชีวิตและงานดำเนินตามธรรม ๖. อลันตา คือ มีความขยันหมั่นเพียร มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อแท้เฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป (ธรรมานุวัติ บทที่ ๑๕ คนสืบตระกูล ข้อ ก. หน้า ๕๕)

หมายเหตุ หลักธรรมข้อนี้เรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “วัฒนธรรม” ตรงคำบาลีว่า “อถตถาวร” ประจักษ์แห่งประโยชน์

ค้นหา (๑) ความทะยานอยาก ความดิ้นรน ความปรารถนา ความแสหา มี ๓ คือ ๑. กามค้นหา ความทะยานอยากในกาม อยากได้อารมณ์อันน่ารักน่าใคร่ ๒. ภวค้นหา ความทะยานอยากในภพ อยากเป็นนั่นเป็นนี่ ๓. วิภวค้นหา ความทะยานอยากในวิภพ อยากไม่เป็นนั่นไม่เป็นนี่ อยากพรากรพันดับสูญไปเสีย

ค้นหา (๒) ฐิตามารนางหนึ่งใน ๓ นาง ที่อาสาพระยามารผู้เป็นบิดา เข้าไปประโลมพระพุทธรเจ้าด้วยอาการต่าง ๆ ในสมัยที่พระองค์ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ ภายหลังตรัสรู้ใหม่ ๆ (อีก ๒ นางคือ อรดีกับราดา) (พ.ศ. หน้า ๑๒)

ไตรลักษณ์ ลักษณะสาม คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความไม่ใช่ตัวตน ๑. อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง) ๒. ทุกขตา (ความเป็นทุกข์) ๓. อนัตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน) (พ.ศ. หน้า ๑๐๔)

ไตรสิกขา สิกขาสาม ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ ๑. อธิศีลสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ๒. อธิจิตตสิกขา หมายถึง สิกขา คือ จิตอันยิ่ง ๓. อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีลสมาธิปัญญา (พ.ศ. หน้า ๘๗)

ทศพิชราชธรรม ๑๐ ธรรมสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน คุณสมบัติของนักปกครองที่ดี สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรม และยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชน จนเกิดความชื่นชมยินดี มี ๑๐ ประการ คือ ๑. ทาน การให้ทรัพย์สินสิ่งของ ๒. ศีล ประพฤติดีงาม ๓. ปริจจาคะ ความเสียสละ ๔. อาชวชะ ความซื่อตรง ๕. มัททวะ ความอ่อนโยน ๖. ตบะ ความทรงเดช เภาคิเลสตัณหา ไม่หมกมุ่นในความสุขสำราญ ๗. อักโกธะความไม่โกรธ ๘. อวิหิงสา ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน ๙. ขันติ ความอดทนเข้มแข็ง ไม่ท้อถอย ๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาดกรรม (พ.ศ. หน้า ๒๕๐)

ทฤษฎีมิกัดสังวัตตนิกรรม ๔ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา เช่น ทรัพย์ศ เกียรติ ไมตรี เป็นต้น มี ๔ ประการ คือ ๑.อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒. อารักขสัมปทาถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ (พ.ศ. หน้า ๕๕)

ทุกข์ ๑. สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่ทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและดับสลาย เนื่องจากต้องไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ๒. สภาพที่ทนได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกขเวทนา (พ.ศ. หน้า ๕๕)

ทุกรกิริยา กิริยาที่ทำได้ยาก การทำความเพียรอันยากที่ใคร ๆ จะทำได้ เช่น การบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุธรรมวิเศษ ด้วยวิธีทรมานตนต่าง ๆ เช่น กลั่นลมอัสสาสะ (ลมหายใจเข้า) ปัสสาสะ (ลมหายใจออก) และอดอาหาร เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

ทุจรีต ๓ ความประพฤติน่าดี ประพฤติชั่ว ๓ ทาง ได้แก่ ๑. กายทุจรีต ประพฤติชั่วทางกาย ๒. วาทุจรีต ประพฤติชั่วทางวาจา ๓. มโนทุจรีต ประพฤติชั่วทางใจ (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

เทวทูต ๔ ทูตของยมเทพ สื่อแจ้งข่าวของมฤตยู สัญญาณที่เตือนให้ระลึกถึงคตินิยมของชีวิต มีให้มีความประมาท ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ๓ อย่างแรกเรียกเทวทูต ส่วนสมณะเรียกรวมเป็นเทวทูตไปด้วยโดยปริยายเพราะมาในหมวดเดียวกัน แต่ในบาลีท่านเรียกว่านิมิต ๔ ไม่ได้เรียกเทวทูต (พ.ศ. หน้า ๑๐๒)

ธาตุ ๔ สิ่งที่ทรงภาวะของมันอยู่เองตามธรรมชาติของเหตุปัจจัย ได้แก่ ๑. ปฐวีธาตุ หมายถึง ภาวะที่แผ่ไปหรือกินเนื้อที่ เรียกชื่อสามัญว่า ธาตุแข็งหรือธาตุดิน ๒. อาโปธาตุ หมายถึง ภาวะที่เอิบอาบอุดชื้น เรียกสามัญว่า ธาตุเหลว หรือธาตุน้ำ ๓. เตโชธาตุ หมายถึง ภาวะที่ทำให้ร้อน เรียกสามัญว่า ธาตุไฟ ๔. วาโยธาตุ หมายถึง ภาวะที่ทำให้เคลื่อนไหว เรียกสามัญว่า ธาตุลม (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

นาม ธรรมที่รู้จักกันด้วยชื่อ กำหนดรู้ด้วยใจเป็นเรื่องของจิตใจ สิ่งที่ไม่มรูปร่าง ไม่มีรูปแต่น้อมมาเป็นอารมณ์ของจิตได้ (พ.ศ. หน้า ๑๒๐)

นิยาม ๕ กำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ กฎธรรมชาติ ๑. อุดุนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะ ดิน น้ำ อากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์) ๒. พิชนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น) ๓. จิตตนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต) ๔. กรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ) ๕. ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุ เป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย(พ.ศ. หน้า ๑๕๔)

นิรณ ๕ สิ่งกัณจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม ธรรมที่กัณจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี อกุศลธรรมที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง และทำปัญญาให้อ่อนกำลัง ๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ) ๒. พยาบาท (ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ) ๓. ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม) ๔. อุทธัจจกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวายกลุ่มกังวล) ๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) (พ.ศ. หน้า ๑๕๕)

นิโรธ ความดับทุกข์ คือดับตัณหาได้สิ้นเชิง ภาวะปลอดทุกข์ เพราะไม่มีทุกข์ที่จะเกิดขึ้นได้ หมายถึง พระนิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๗)

บารมี คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อริยฐาน เมตตา อุเบกขา (พ.ศ. หน้า ๑๓๖)

บุญกิริยาวัตถุ ๓ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทางความดีมี ๓ ประการ คือ ๑. ทาน มัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจ (พ.ศ. หน้า ๑๐๕)

บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ ทางความดี ๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี ๓. ภาวนมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกอบรมจิตใจ ๔. อปายณมัย คือ ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน ๕. เวชยาวัจจมัย คือ ทำบุญด้วยการช่วยขวนขวาย รับใช้ ๖. ปัตติทานมัย คือ ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ๗. ปัตตานุโมทนามัย คือ ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ๘. ฐัมมัสสวนมัย คือ ทำบุญด้วยการฟังธรรม ศึกษาหาความรู้ ๙. ฐัมมเทศนามัย คือทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ ๑๐. ทิฏฐุชกรรม คือ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง (พ.ศ. หน้า ๑๑๐)

บุพนิมิตของมัชฌิมาปฏิปทา บุพนิมิต แปลว่า สิ่งที่เป็นเครื่องหมายหรือสิ่งบ่งบอกล่วงหน้า พระพุทธองค์ตรัสเปรียบเทียบว่า ก่อนที่ดวงอาทิตย์จะขึ้น ย่อมมีแสงเงินแสงทองปรากฏให้เห็นก่อนนั้นใด ก่อนที่อริยมรรคซึ่ง เป็นข้อปฏิบัติสำคัญในพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้น ก็มีธรรมบางประการปรากฏขึ้นก่อน เหมือนแสงเงินแสงทองนั้นนั้น องค์ประกอบของธรรมดังกล่าว หรือบุพนิมิตแห่งมัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่ ๑. กัลป์ยามิตตตา ความมีกัลยาณมิตร ๒. สีสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล มีวินัย มีความเป็นระเบียบในชีวิตของตนและในการอยู่ร่วมในสังคม ๓. จันทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยจันทะ พอใจใฝ่รักในปัญญา สัจธรรม ในจริยธรรม ใฝ่รู้ในความจริงและใฝ่ทำความดี ๔. อัตตสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการที่จะฝึกฝน พัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของการที่จะต้องฝึกตน ๕. ทิฏฐิสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ยึดถือ เชื่อถือในหลักการ และมีความเห็นความเข้าใจพื้นฐานที่มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ๖. อัปปมาทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของกาลเวลา เห็นความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่กระตุ้นเตือนให้เร่งรัดการค้นหาให้เขาถึงความจริงหรือในการทำชีวิตที่ดีงามให้สำเร็จ ๗. โยนิโสมนสิการ รู้จัดคิดพิจารณา มองสิ่งทั้งหลายให้ได้ความรู้และได้ประโยชน์ที่จะเอามาใช้พัฒนาตนเองยิ่ง ๆ ขึ้นไป (แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ ดีงาม: พระธรรมปิฎก) (ป.อ. ปยุตฺโต)

เบญจธรรม ธรรม ๕ ประการ ความดี ๕ อย่าง ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีลตามลำดับข้อ ดังนี้ ๑. เมตตา กรุณา ๒. สัมมาอาชีวะ ๓. กามสังวร (สำรวมในกาม) ๔. สัจจะ ๕. สติสัมปชัญญะ(พ.ศ. หน้า ๑๔๐ – ๑๔๑)

เบญจศีล ศีล ๕ เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤติผิดในกาม เว้นพูดปด เว้นของเมา (พ.ศ. หน้า ๑๔๑)

ปฐมเทศนา เทศนาครั้งแรก หมายถึง ธรรมจักรกัปปวัตตนสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ หลังจากวันตรัสรู้สองเดือน ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี (พ.ศ. หน้า ๑๔๗)

ปฏิจจสมุปบาท สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงมีขึ้น การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัยต่อเนื่องกัน มา (พ.ศ. หน้า ๑๔๓)

ปริยัติ พุทธพจน์อันจะพึงเล่าเรียน สิ่งที่ควรเล่าเรียน การเล่าเรียนพระธรรมวินัย (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปธาน ๔ ความเพียร ๔ อย่าง ได้แก่ ๑. สังวรปธาน คือ การเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น (ยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น) ๒. ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. ภวานาปธาน คือ เพียรเจริญ หรือทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. อนรักขนาปธาน คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไปและทำให้เพิ่มไปบุญ (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปัญญาธรรม ๓ กิเลสเครื่องเนิ่นช้า กิเลสที่เป็นตัวการทำให้คิดปรุงแต่งยึดถือผิดพลาด ทำให้เขาห่างออกไปจากความเป็นจริงง่าย ๆ เปิดเผย ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริง หรือทำให้ไม่อาจแก้ปัญหาอย่างถูกต้องตรงไปตรงมา มี ๓ อย่าง คือ ๑. ตัณหา (ความทะยานอยาก ความปรารถนาที่จะบำรุงบำเรอ ประนเปรอดน ความยากได้อยากเอา) ๒. ทิฎฐิ (ความคิดเห็น ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ยึดถือไว้โดยมมายหรือโดยอาการเชิดชูว่าอย่างนี้เท่านั้นจริงอย่างอื่นเท็จทั้งนั้น เป็นต้น ทำให้ปิดตัวแคบ ไม่ยอมรับฟังใคร ตัดโอกาสที่จะเจริญปัญญา หรือคิดเตลิดไปข้างเดียว ตลอดจนเป็นเหตุแห่งการเบียดเบียนบีบคั้นผู้อื่นที่ไม่ถ้อยอย่างตน ความยึดติดในทฤษฎี ฯลฯ คือความคิดเห็นเป็นความจริง) ๓. มานะ (ความถือตัว ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ถ้อยสูง ถ้อยต่ำ ยิ่งใหญ่ เท้าเทียมหรือด้อยกว่าผู้อื่น ความอยากเด่นอยากยกชูตนให้ยิ่งใหญ่) (พ.ศ. หน้า ๑๑๑)

ปฏิเวธ เข้าใจตลอด แทะตลอด ตรัสรู้ รู้ทะลุปรุ โปร่ง ลุล่วงด้วยการปฏิบัติ (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปฏิเวธสัมมัตถธรรม สัมมัตถธรรม คือ ผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๕)

ปัญญา ๓ ความรอบรู้ เข้าใจ รู้ซึ่ง มี ๓ อย่าง คือ ๑. สุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรื่อง) ๒. จินตามนปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การคิด การพิจารณาหาเหตุผล) ๓. ภวานามยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ) (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

ปัญญาวุฒิธรรม ธรรมเป็นเครื่องเจริญปัญญา คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญองงามแห่งปัญญา ๑. สัมปรีตสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ เสวนาท่านผู้ทรง ๒. สัทธัมมัสสวนะ ฟังสัทธรรม เอาใจใส่ เล่าเรียนหาความรู้จริง ๓. โยนิโสมนสิการ ทำในใจโดยแบบกาย คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี ๔. ธรรมานุวัตรปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมถูกต้องตามหลัก คือ ให้สอดคล้องพอดี ขอบเขตความหมาย และวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับธรรมข้ออื่น ๆ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและไตร่ตรองเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความมุ่งหมายของสิ่งนั้น ๆ (พ.ศ. หน้า ๑๖๒ – ๑๖๓)

ปาปณิกธรรม ๓ หลักพ่อค้า องค์คุณของพ่อค้ามี ๓ อย่าง คือ ๑. จักขุมา ตาดี (รู้จักสินค้า) ดูของเป็น สามารถคำนวณราคากะทูน เก่งกำไร แม่นยำ ๒. วิฐโร จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า) ๓. นิสสยสัมปันโน พร้อมด้วยแหล่งทุนอาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางเงินในหมู่แหล่งทุนใหญ่ ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย ๆ) (พ.ศ. หน้า ๑๔๔)

ผัสสะ หรือ สัมผัส การถูกต้อง การกระทบ ความประจวบกันแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และวิญญาณ มี ๖ คือ
 ๑. จักขุสัมผัส (ความกระทบทางตา คือ ตา + รูป + จักขุ - วิญญาณ) ๒. โสตสัมผัส (ความกระทบทางหู คือ หู + เสียง + โสตวิญญาณ) ๓. ฆานสัมผัส (ความกระทบทางจมูก คือ จมูก + กลิ่น + ฆานวิญญาณ) ๔. ชิวหาสัมผัส (ความกระทบทางลิ้น คือ ลิ้น + รส + ชิวหาวิญญาณ) ๕. กายสัมผัส (ความกระทบทางกาย คือ กาย + โผฏฐัพพะ + กายวิญญาณ) ๖. มโนสัมผัส (ความกระทบทางใจ คือ ใจ + ธรรมารมณ์ + มโนวิญญาณ) (พ.ร. หน้า ๒๓๓)

ผู้วิเศษ หมายถึง ผู้สำเร็จ ผู้มีวิทยากร (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕)

พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระอนุพุทธะ ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้ระดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน (พ.ศ. หน้า ๓๖๔)

พระปัจเจกพุทธะ พระพุทธเจ้าประเภทหนึ่ง ซึ่งตรัสรู้เฉพาะตัว มิได้สั่งสอนผู้อื่น (พ.ศ. หน้า ๑๖๒)

พระพุทธคุณ ๕ คุณของพระพุทธเจ้า ๕ ประการ ได้แก่ อรหะ เป็นผู้ไกลจากกิเลส ๒. สมมาสัมพุทโธ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบ ได้โดยพระองค์เอง ๓. วิชชาจรณสมบุโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและ จรณะ ๔. สุกโต เป็นผู้เสด็จไปแล้ว ด้วยดี ๕. โลกวิทู เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ๖. อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้ อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ๗. สดธา เทวมนุสสานัง เป็นครูผู้สอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทโธ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ๙. ภกวา เป็นผู้มิใช่ใคร มีความเจริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ (พ.ศ. หน้า ๑๕๑)

พระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้โดยชอบแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ท่านผู้รู้ดี รู้ชอบด้วยตนเองก่อนแล้ว สอนประชุมชนให้ประพฤติ ชอบด้วยกาย วาจา ใจ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระภิกษุ ชายผู้ได้อุปสมบทแล้ว ชายที่บวชเป็นพระ พระผู้ชาย แปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอหรือผู้มองเห็นภัยในสังขาร หรือผู้ทำลายกิเลส คูบริยัท ๔ สหธรรมิก บรรพชิต อุปสัมบัน ภิกษุสาวก รูปแรก ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ (พ.ศ. หน้า ๒๐๔)

พระรัตนตรัย รัตนะ ๓ แก้วอันประเสริฐ หรือสิ่งล้ำค่า ๓ ประการ หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ๓ อย่าง คือ ๑ พระพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้เอง และสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม) ๒. พระธรรม (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ) ๓. พระสงฆ์ (หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า) (พ.ร. หน้า ๑๖๖)

พระสงฆ์ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง ท่านผู้ตรัสรู้เอง และสอนผู้อื่นให้รู้ตาม (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พระอนุพุทธะ หมายถึง ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้ระดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอน ได้แก่ พระอรหันต์สาวกทั้งหลาย (พ.ศ. หน้า ๓๖๔)

พระอริยบุคคล หมายถึง บุคคลผู้เป็นอริยะ ท่านผู้บรรลุลหรรณวิเศษ มีโศคาปัตติผล เป็นต้น มี ๔ คือ

๑. พระโศกบัณฑิต
 ๒. พระสกทาคามี (หรือสกิทาคามี)
 ๓. พระอนาคามี
 ๔. พระอรหันต์
- แบ่งพิสดารเป็น ๘ คือ

พระผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติผลคู่ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผลคู่ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผลคู่ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผลคู่ ๑ (พ.ศ. หน้า ๓๘๖)

พราหมณ์ หมายถึง คนวรรณะหนึ่งใน ๔ วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ; พราหมณ์เป็นวรรณะนักบวชและเป็นเจ้าพิธี ถือตนว่าเป็นวรรณะสูงสุด เกิดจากปากพระพรหม (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พละ ๔ กำลัง พละ ๔ คือ ธรรมอันเป็นพลังทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่ต้องหวาดหวั่นภัยต่าง ๆ ได้แก่ ๑. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ๒. วิริยพละ กำลังคือความเพียร ๓. อนวัชชพละ กำลังคือการกระทำที่ไม่มีโทษ ๔. สังคหพละ กำลังการสังเคราะห์ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖)

พละ ๕ พละ กำลัง พละ ๕ คือ ธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรค จักอยู่ในจำพวก โพธิปักขิยธรรม มี ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖)

พุทธกิจ ๕ พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ คือ ๑. ปุพฺพณฺเห ปิณฺหาปาทนฺจ ตอนเช้าเสด็จออกบิณฑบาตเพื่อโปรดสัตว์ โดยการสนทนาธรรมหรือการแสดงหลักธรรมให้เข้าใจ ๒. สายณฺเห ชมฺมเทสนํ ตอนเย็นแสดงธรรมแก่ประชาชนที่มาเฝ้าบริเวณที่ประทับ ๓. ปโทเส ภิกฺขุโสภาทํ ตอนค่ำ แสดงโอวาทแก่พระสงฆ์ ๔. อหฺมรตฺเต เทวปฺปหฺนํ ตอนเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาแก่พวกเทวดา ๕. ปจฺจุสฺเสว คเต กาลเ ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ ตอนเช้ามีด จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์โลกว่าผู้ใดมีอุปนิสัยที่จะบรรลุลหรรณได้ (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖)

พุทธคุณ คุณของพระพุทธเจ้า คือ ๑. ปัญญาคุณ (พระคุณ คือ ปัญญา) ๒. วิสุทธิตุณ (พระคุณ คือ ความบริสุทธิ์) ๓. กรุณาคุณ (พระคุณ คือ พระมหากรุณา) (พ.ศ. หน้า ๑๘๖)

ภพ โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ ภาวะชีวิตของสัตว์ มี ๓ คือ ๑. กามภพ ภพของผู้ยังเสวยกามคุณ ๒. รูปภพ ภพของผู้เข้าถึงรูปฌาน ๓. อรูปภพ ภพของผู้เข้าถึงอรูปฌาน (พ.ศ. หน้า ๑๘๗)

ภavana ๔ การเจริญ การทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑. กายภavana ๒. สีลภavana ๓. จิตตภavana ๔. ปัญญาภavana (พ.ศ. หน้า ๑๘๗ - ๑๘๘)

ภูมิ ๓๑ ๑.พื้นเพ พื้น ชัน ที่ดิน แผ่นดิน ๒. ชั้นแห่งจิต ระดับจิตใจ ระดับชีวิต มี ๓๑ ภูมิ ได้แก่

อบายภูมิ ๔ (ภูมิที่ปราศจากความเจริญ) - นิรยะ (นรก) - ตีรจณานิโยนิ (กำเนิดตีสจณานิโยนิ) - ปิตติวิสัย (แดนเปรต) - อสุรกาย (พวกอสูร) กามสุคติภูมิ ๗ (กามาจารภูมิที่เป็นสุคติ ภูมิที่เป็นสุคติซึ่งยังเกี่ยวข้องกับกาม) - มนุษย์ (ชาวมนุษย์) - จาคุมหาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ท้าวมหาราช ๔ ปกครอง) - ดาวดึงส์ (แดนแห่งเทพ ๓๓ มีท้าวสักกะเป็นใหญ่) - ยามา (แดนแห่งเทพผู้ปราศจากความทุกข์) - ดุสิต (แดนแห่งผู้เฝ้าด้วยสิริสมบัติของตน) - นิมมานรดี (แดนแห่งเทพผู้ยินดีในการเนรมิต) - ปรนิมมิตวสวัตติ (แดนแห่งเทพผู้ยังอำนาจให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นนิรมิตให้) (พ.ธ. หน้า ๓๑๖-๓๑๗)

โกคอาทิยะ ๕ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโกคทรัพย์ ในการที่จะมีหรือเหตุผลในการที่จะมีหรือครอบครองโกคทรัพย์ ๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข ๒. บำรุงมิตรสหายและร่วมกิจกรรมการทำงานให้เป็นสุข ๓. ใช้ป้องกันภัยอันตราย ๔. ทำพลี คือ ญาคิพลี สงเคราะห์ญาติ อติถิพลี ต้อนรับแขก ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ ราชพลี บำรุงราชการ เสวยเกษม ทเวตพลี สักการะบำรุงสิ่งที่เชื่อถือ ๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติดชอบ (พ.ธ. หน้า ๒๐๒-๒๐๓)

มงคล สิ่งที่ทำให้มีโชคดีตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุข ความเจริญ มงคล ๓๘ ประการ หรือ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล (มงคลอันสูงสุด) ๓๘ ประการ (ดูรายละเอียดมงคลสูตร) (พ.ศ. หน้า ๒๑๑)

มิจฉาณิชา ๕ การค้าขายที่ผิดศีลธรรมไม่ชอบธรรม มี ๕ ประการ คือ ๑. สัตตฉาณิชา ค้าอาวุธ ๒. สัตตฉาณิชา ค้ามนุษย์ ๓. มังสฉาณิชา เลี้ยงสัตว์ไว้ขายเนื้อ ๔. มัชชฉาณิชา ค้าขายน้ำเมา ๕. วิสฉาณิชา ค้าขายยาพิษ (พ.ศ. หน้า ๒๓๓)

มรรคมืองค์ ๘ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า “อริยอัฏฐังคิกมรรค” ได้แก่ ๑. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ เพียรชอบ ๗. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ (พ.ศ. หน้า ๒๑๕)

มิจฉัตตะ ๑๐ ภาวะที่ผิด ความเป็นสิ่งที่ไม่ดี ได้แก่ ๑. มิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิด ได้แก่ ความเห็นผิดจากคลองธรรมตามหลักกุศลกรรมบถ และความเห็นที่ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์) ๒. มิจฉาสังกัปปะ (ดำริผิด ได้แก่ ความดำริที่เป็นอกุศลทั้งหลาย ตรงข้ามจากสัมมาสังกัปปะ) ๓. มิจฉาวาจา (วาจาผิด ได้แก่ วจีทุจริต ๔) ๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำความผิด ได้แก่ กายทุจริต ๓) ๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด ได้แก่ เลี้ยงชีพในทางทุจริต) ๖. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด ได้แก่ ความเพียรตรงข้ามกับสัมมาวายามะ) ๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด ได้แก่ ความระลึกถึงเรื่องราวที่ล่วงแล้ว เช่น ระลึกถึงการได้ทรัพย์ การได้ยศ เป็นต้น ในทางอกุศล อันจัดเป็นสติเทียม) เป็นเหตุชักนำใจให้เกิดกิเลส มีโทษ มานะ อสสา มัจฉริยะ เป็นต้น ๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งใจผิด ได้แก่ ตั้งจิตเพ่งเล็ง จดจ่อปักใจแน่วแน่ ในกามราคะพยาบาท เป็นต้น หรือเจริญสมาธิแล้ว หลงเพลิน ติดหมกมุ่น ตลอดจนนำไปใช้ผิดทาง ไม่เป็นไปเพื่อญาณทัสสนะ และความหลุดพ้น) ๙. มิจฉาญาณ (รู้ผิด ได้แก่ ความหลงผิดที่แสดงออกในการคิดอุบายทำ ความชั่วและการพิจารณาทบทวน ว่าความชั่วนั้น ๆ ตนกระทำได้อย่างดีแล้ว เป็นต้น) ๑๐. มิจฉาวิมุตติ (พ้นผิด ได้แก่ ยังไม่ถึงวิมุตติ ถ้าถึงวิมุตติ หรือ ถ้าถึงวิมุตติ ในสิ่งที่มิใช่วิมุตติ) (พ.ธ. หน้า ๓๒๒)

มิตรปฏิรูป คนเทียมมิตร มิตรเทียม มิใช่มิตรแท้ มี ๔ พวก ได้แก่

๑. คนปอกลอก มีลักษณะ ๔ คือ ๑.๑ คิดเอาได้ฝ่ายเดียว ๑.๒ ขอมเสียด้านน้อย โดยหวังจะเอาให้มาก ๑.๓ ตัวเองมีภัย จึงมาทำกิจของเพื่อน ๑.๔ คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง

๒. คนดีแต่พูด มีลักษณะ ๔ คือ ๒.๑ ดีแต่ยกเรื่องที่ผ่านมาแล้วมาปราศรัย ๒.๒ ดีแต่

อ้างสิ่งที่ยังมีดี แต่อ้างสิ่งที่ยังไม่มีมาปราศรัย ๒.๓ สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไร้ประโยชน์

๒.๔ เมื่อเพื่อนมีกิจอ้างแต่เหตุขัดข้อง

๓. คนหัวประจบมีลักษณะ ๔ คือ ๓.๑ จะทำชั่วก็คล้อยตาม ๓.๒ จะทำดีก็คล้อยตาม

๓.๓ ต่อหน้าสรรเสริญ ๓.๔ ถหลังนินทา

๔. คนชวนฉิบหายมีลักษณะ ๔ ๔.๑ คอยเป็นเพื่อนคืบหน้ามา ๔.๒ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน

๔.๓ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวการเลิน ๔.๔ คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน (พ.ธ. หน้า ๑๕๔ – ๑๕๕)

มิตรน้ำใจ ๑. เพื่อนมีทุกข์พลอยทุกข์ด้วย ๒. เพื่อนมีสุขพลอยดีใจ ๓. เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้ง แก้ไขให้ ๔. เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน (พ.ศ. หน้า ๒๓๔)

รูป ๑. สิ่งที่ต้องสลายไปเพราะปัจจัยต่าง ๆ อันขัดแย้ง สิ่งที่เป็นรูปร่างพร้อมทั้งลักษณะอาการของมัน ส่วนร่างกายจำแนกเป็น ๒๘ คือ มหาภูตรูป หรือธาตุ ๔ และอุปาทายรูป ๒. อารมณ์ที่รู้ได้ด้วยจักขุ สิ่งที่ปรากฏแก่ตา ข้อ ๑ ในอารมณ์ ๖ หรืออายตนะภายนอก ๓. ลักษณะนามใช้เรียกพระภิกษุสามเณร เช่น ภิกษุรูปหนึ่ง (พ.ศ. หน้า ๒๕๓)

วิญญู ๓ หรือไตรวิญญู การวนเวียน การเวียนเกิด เวียนตาย การเวียนว่ายตายเกิด ความเวียนเกิด หรือวนเวียนด้วยอำนาจกิเลส กรรม และวิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้ผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้ว ทำกรรมแล้วเสวยผลกรรมหมุนเวียนต่อไป (พ.ธ. หน้า ๒๖๖)

วาสนา อาการกายวาจา ที่เป็นลักษณะพิเศษของบุคคล ซึ่งเกิดจากกิเลสบางอย่าง และได้สั่งสมอบรมมาเป็นเวลานานจนเคยชินคิดเป็นพื้นประจำตัว แม้จะละกิเลสได้แล้ว แต่ก็อาจจะละอาการกายวาจาที่เคยชินไม่ได้ เช่น คำพูดติดปาก อาการเดินที่เร็วหรือเดินค่อมเตี้ยม เป็นต้น ท่านขยายความว่า วาสนา ที่เป็นกุศลก็มี เป็นอกุศลก็มี เป็นอัปมงคล คือ เป็นกลาง ๆ ไม่ดีไม่ชั่วก็มี ที่เป็นกุศลกับอัปมงคลนั้นไม่ต้องละ แต่ที่เป็นอกุศลซึ่งควรละนั้นแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่จะเป็นเหตุให้เข้าถึงอบายกับส่วนที่เป็นเหตุให้เกิดอาการแสดงออกทางกายวาจาแปลก ๆ ต่าง ๆ ส่วนแรก พระอรหันต์ทุกองค์ละได้ แต่ส่วนหลังพระพุทธเจ้าเท่านั้นละได้ พระอรหันต์อื่นละไม่ได้ จึงมีคำกล่าวว่าพระพุทธเจ้าเท่านั้นละกิเลสทั้งหมดได้ พร้อมทั้งวาสนา; ในภาษาไทย คำว่าวาสนามีความหมายเพี้ยนไป กลายเป็นอำนาจบุญเก่า หรือกุศลที่ทำให้ได้รับลาภยศ (ไม่มีใน พ.ศ. ฉบับที่พิมพ์เป็นเล่มแต่ค้นได้จากแผ่นซีดีรอม พ.ศ. ของสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยพายัพ)

วิตก ความตรึก ตรี กายขจิตขึ้นสู่อารมณ์ การคิด ความดำริ “ไทยใช้ว่าเป็นห่วงกังวล” แบ่งออกเป็นกุศลวิตก ๓ และอกุศลวิตก ๓ (พ.ศ. หน้า ๒๗๓)

วิบัติ ๔ ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่การที่กรรมจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล พุคสัน ๆ ว่าส่วนประกอบบกพร่อง เปิดช่องให้กรรมชั่ววิบัติมี ๔ คือ ๑. คติวิบัติ วิบัติแห่งคติ หรือคติเสีย คือเกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิต ถิ่นที่ไปไม่อำนวย ๒. อุปธิวิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือ รูปร่างเสีย เช่น ร่างกายพิกลพิการ อ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยาท่าทาง น่าเกลียด ไม่ชวนชมตลอดจนสุขภาพที่ไม่ดี เจ็บป่วย มีโรครุม ๓. กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาลหรือหรือกาลเสีย คือเกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติไม่สงบเรียบร้อย ผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียน ขกย่องคนชั่ว บีบคั้นคนดี ตลอดจนทำอะไรไม่ถูกกาลเวลา ไม่ถูกจังหวะ ๔. ปโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบ หรือกิจการเสีย เช่น ฝักใฝ่ในกิจการหรือเรื่องราวที่ผิด ทำการไม่ตรงตามความถนัด ความสามารถ ใช้ความเพียรไม่ถูกต้อง ทำการครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๑๖๐- ๑๖๑)

วิปัสสนาญาณ ๘ ญาณในวิปัสสนา ญาณที่นับเข้าในวิปัสสนา เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ได้แก่ ๑. อุทัพพยานูปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความเกิดและดับของเบญจขันธ์ ๒. ภังคานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความสลาย เมื่อเกิดดับก็คำนึงเด่นชัด ในส่วนดับของสังขารทั้งหลาย ต้องแตกสลายทั้งหมด ๓. กยตูปภูฐานญาณ คือ ญาณอันมองเห็นสังขาร ปรากฏเป็นของน่ากลัว ๔. อาทีนวานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึงเห็นโทษของสังขารทั้งหลาย ว่าเป็นโทษบกพร่องเป็นทุกข์ ๕. นิพพิทานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึงเห็นความหน่ายของสังขาร ไม่เพลินเพลิน คิดใจ ๖. มุญจิจุกัมมตญาณ คือ ญาณอันคำนึงด้วย ใคร่พ้นไปเสีย คือ หน่ายสังขารทั้งหลาย ปรารถนาที่จะพ้นไปเสีย ๗. ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันคำนึงพิจารณาหาทาง เมื่อต้องการจะพ้นไปเสีย เพื่อมองหาอุบายจะปลดปล่อยออกไป ๘. สังขารเพกขาญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยความเป็นกลางต่อสังขาร คือ พิจารณาสังขารไม่ยินดียินร้ายในสังขารทั้งหลาย ๙. สัจจานุโลมิกญาณ หรือ อนุโลมญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยอนุโลมแก่การหยั่งรู้ อริยสัจ แล้วแล้วมรรคญาณให้สำเร็จความเป็นอริยบุคคลต่อไป (พ.ศ. หน้า ๒๗๖ – ๒๗๗)

วิมุตติ ๕ ความหลุดพ้น ภาวะไร้กิเลส และไม่มีทุกข์ มี ๕ ประการ คือ ๑. วิกัมภณวิมุตติ ดับโดยข่มไว้ คือ ดับกิเลส ๒. ตทังควิมุตติ ดับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับธรรมชาติตรงกันข้าม ๓. สมุจเฉทวิมุตติ ดับด้วยตัดขาด ดับกิเลสเสร็จสิ้นเด็ดขาด ๔. ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ โดยอาศัย โลกุตตรมรรคดับกิเลส ๕. นิสรณวิมุตติ ดับด้วยสงบระงับ คือ อาศัยโลกุตตรธรรมดับกิเลสเด็ดขาดเสร็จสิ้น (พ.ศ. หน้า ๑๕๔)

โลกบาลธรรม ธรรมคุ้มครองโลก ได้แก่ ปกครองควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มิให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนสับสนวุ่นวาย มี ๒ อย่างได้แก่ ๑. หิริ ความอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว ๒. โอตตัปปะ ความกลัวบาปเกรงกลัวต่อความชั่ว และผลของกรรมชั่ว (พ.ศ. หน้า ๒๖๐)

ฤาษี หมายถึง ผู้แสวงธรรม ได้แก่ นักบวชนอกพระศาสนาซึ่งอยู่ในป่า ชีวีพร ผู้แต่งกัมภีร์พระเวท (พ.ศ. หน้า ๒๕๖)

สติปัฏฐาน ๔ ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามสิ่งนั้น ๆ มันเป็นของมันเอง มี ๔ ประการ คือ

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา) ท่านจำแนกวิธีปฏิบัติได้หลายอย่าง คือ อานาปานสติ กำหนดลมหายใจ ๑ อริยาบถ กำหนดรู้ทันอริยาบถ ๑) สัมปชัญญะ สร้างสัมปชัญญะในการกระทำความเคลื่อนไหวทุกอย่าง ๑) ปฏิกุลมณสิกการ พิจารณาส่วนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุมเข้าเป็นร่างกายนี้ ๑) ธาตุมนสิกการ พิจารณาเห็นร่างกายของตน โดยสักว่าเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสามิสและเป็นนิรามิสตามที่ไปอยู่ขณะนั้น ๆ

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เสราห์หมองหรือผ่องแผ้ว พุ่งชานหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไร ๆ ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้น ๆ

๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนของเรา) คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิเวธน์ ๕ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ โพชฌงค์ ๗ อริยสัจ ๔ ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์และดับได้อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้น ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๖๕)

สมณะ หมายถึง ผู้สงบ หมายถึงนักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ท่านให้ความหมายจำเพาะ หมายถึง ผู้ระดับบวช ได้แก่ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาป ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็น พระอริยบุคคล (พ.ศ. หน้า ๒๕๕)

สมบัติ ๔ คือ ความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนวยโอกาสให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี ๔ อย่าง คือ ๑. คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติ หรือคติให้ คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญ เหมาะหรือเกื้อกูล ตลอดจนในระยะสั้นคือ ดำเนินชีวิตหรือไปในถิ่นที่อำนวย ๒. อุปธิสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย คือมีรูปร่างสวย ร่างกายสง่างาม หน้าตาทำทางดี น่ารัก น่านิยมเลื่อมใส สุขภาพดี แข็งแรง ๓. กาลสมบัติ สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาลหรือกาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีคุณธรรมยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะเวลานั้น คือ ทำอะไรถูกกาลเวลา ถูกจังหวะ ๔. ปโยคสมบัติ สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่น ทำเรื่องตรงกับที่เขาต้องการ ทำกิจตรงกับความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วน ตามเกณฑ์หรือเต็มอัตรา ไม่ใช่ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรือเหาะเหย หรือไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ (พ.ธ. หน้า ๑๖๑ – ๑๖๒)

สมบัติ ภาวะสงบประณีตซึ่งพึงเข้าถึง; สมบัติมีหลายอย่าง เช่น ฌานสมบัติ ผลสมบัติ อนุปปวพวิหารสมบัติ (พ.ศ. หน้า ๓๐๓)

สติ ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจได้กับกิจ หรือคุมจิตใจไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่ทำและคำพูด แม้นานได้ (พ.ศ. หน้า ๓๒๗)

สังฆคุณ ๕ คุณของพระสงฆ์ ๑. พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ๒. เป็นผู้ปฏิบัติตรง ๓. เป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง ๔. เป็นผู้ปฏิบัติสมควร ๕. เป็นผู้ควรแก่การค้ำับ คือ ควรกับของที่เขานำมาถวาย ๖. เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ ๗. เป็นผู้ควรแก่ทักษิณาทาน ควรแก่ของทำบุญ ๘. เป็นผู้ควรแก่การกระทำอัญชลี ควรแก่การกราบไหว้ ๙. เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก เป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแพรความดีที่ยอดเยี่ยมของโลก(พ.ศ. หน้า ๒๖๕-๒๖๖)

สังเวชนียสถาน สถานที่ตั้งแห่งความสังเวช ที่ทำให้เกิดความสังเวช มี ๔ คือ ๑. ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ อุทยานลุมพินี ปัจจุบันเรียกลุมพินีหรือรุมมินเด (Lumbini หรือ Rummidei) ๒. ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คือ กวางโพธิ์ ที่ตำบลพุทธคยา (Buddha Gaya หรือ Bodh – Gaya) ๓. ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา คือป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ปัจจุบันเรียกสารนาถ ๔. ที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน คือที่สาละวันทยาน เมืองกุสินารา หรือกุสินคร บัดนี้เรียกกาเซีย (Kasia หรือ Kusinagara) (พ.ศ. หน้า ๓๑๗)

สันโดษ ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ผ้านุ่งห่ม อาหารที่นอนที่นั่ง และยาตามมีตามได้ ยินดีของของตน การมีความสุข ความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไม่โลภ ไม่ริษยาใคร (พ.ศ. หน้า ๓๒๔)

สันโดษ ๓ ๑. ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ คือ ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ได้เดือดร้อน เพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นไม่ริษยาเขา ๒. ยถาพลสันโดษ คือ ยินดีตามกำลัง คือ พอใจเพียงแต่พอแก่กำลังร่างกาย สุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหนเสียดยไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝันใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ๓. ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือ พอใจตามทีสมควร คือ พอใจตามที่สมควรแก่ฐานะแนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุพอใจแต่พออันเหมาะสมกับสมณภาวะ หรือได้ของใช้ที่ไม่เหมาะสมกับตนแต่จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่นก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๓๒๔)

สังฆกรรม ๓ ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตบุรุษ หลักหรือแก่นศาสนา มี ๓ ประการ ได้แก่

๑. ปริยัติสังฆกรรม (สังฆกรรมคือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่ พุทธพจน์)
๒. ปฏิบัติสังฆกรรม (สังฆกรรมคือสิ่งพึงปฏิบัติ ได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา)
๓. ปฏิเวธสังฆกรรม (สังฆกรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึง หรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๕)

สัปปริสธรรม ๑ ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ๑. รัชมัญญตา คือ ความรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง ๒. อัตถัญญตา คือ ความรู้จักผล คือ รู้ความมุ่งหมาย ๓. อัตถัญญตา คือ ความรู้จักคน คือ รู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น ๔. มัตถัญญตา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี ๕. กาลัญญตา คือ ความรู้จักกาล คือ รู้จักกาลเวลา อันเหมาะสม ๖. ปริสัจญตา คือ ความรู้จักบริษัทคือรู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม ๗. ปุคคลัญญตา หรือ ปุคคลปโรปรัญญตา คือ ความรู้จักบุคคล คือความแตกต่างแห่งบุคคล (พ.ธ. หน้า ๒๔๔)

สัมปชัญญะ ความรู้ทั่วพร้อม ความรู้ตระหนัก ความรู้ชัดเข้าใจชัด ซึ่งสิ่งนี้ก็ได้ มักมากอยู่กับสติ (พ.ศ. หน้า ๒๔๔)

สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน เรียกอีกอย่างว่า “สาราณียธรรม” ๑. เมตตากายกรรม มีเมตตากายกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒. เมตตาวาจิกรรม มีเมตตาวาจิกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓. เมตตามโนกรรม มีเมตตามโนกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔. สาราณโกติ แบ่งปันสิ่งของที่ได้มาไม่หวง แห่น ใช้ผู้เดียว ๕. สีสสามัญญตา มีความประพฤติร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา ๖. ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบดีงาม เช่นเดียวกับหมู่คณะ (พ.ธ. หน้า ๒๓๓-๒๓๕)

สุข ๒ ความสบาย ความสำราญ มี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑. กายิกสุข สุขทางกาย ๒. เจตสิกสุข สุขทางใจ อีกหมวดหนึ่งมี ๒ คือ ๑. สามิสสุข สุขอิงามิส คือ อาศัยกามคุณ ๒. นิรามิสสุข สุขไม่อิงามิส คือ อิงเนกขัมมะ (พ.ศ. หน้า ๓๔๓)

ศรัทธา ความเชื่อ ความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม (พ.ศ. หน้า ๒๕๐)

ศรัทธา ๔ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ๔ ประการคือ ๑. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งที่รู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่ว ความดี มีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่าว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจหรืออนอนคอยโชค เป็นต้น ๒. วิปากสัทธา (เชื่อวิบาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่สำเร็จต้องมีผล และผลต้อง มีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี และผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ๓. กัมมัสสกตาสัทธา (ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิบาก เป็นไปตามกรรมของตน ๔. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๘ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธืหลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้ (พ.ธ. หน้า ๑๖๔)

สงเคราะห์ การช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูล (พ.ศ. หน้า ๒๒๘)

สังคหัตถุ ๔ เรื่องสงเคราะห์กัน คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์ คือ ช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก ได้แก่ สังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ คุณสมบัติเกาะยึดที่ กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถ และวิ่งแล่นไปได้มี ๔ อย่างคือ ๑. ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ๒. ปิยวาจา พูดจาน่ารัก น่านิยมนับถือ ๓. อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ ๔. สมานัตตนา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว ร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๓๑๐)

สัมมัตตะ ความเป็นถูก ภาวะที่ถูก มี ๑๐ อย่าง ๘ ข้อต้น ตรงกับองค์มรรคทั้ง ๘ ข้อ เพิ่ม ๒ ข้อท้าย คือ ๙. สัมมาญาณ รู้ชอบ ได้แก่ ผลญาณ และปัจเจกขณญาณ ๑๐. สัมมาวิมุตติ พ้นชอบ ได้แก่ อรหัตตผลวิมุตติ; เรียกอีกอย่าง อเสขธรรม ๑๐ (พ.ศ. หน้า ๓๒๕)

สุจริต ๓ ความประพฤติดี ประพฤติชอบตามคลองธรรม มี ๓ คือ ๑. กายสุจริต ประพฤติชอบทางกาย ๒. วาสุจริต ประพฤติชอบทางวาจา ๓. มโนสุจริต ประพฤติชอบทางใจ (พ.ศ. หน้า ๓๔๕)

หิริ ความละอายต่อการทำชั่ว (พ.ศ. หน้า ๓๕๕)

อกุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งอกุศลกรรม ทางความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์ ๑. ปาณาติบาต การทำชีวิตให้ตกล่วง ๒. อทินนาทาน การถือเอาของที่เขามิได้ให้ โดยอาการขโมย ลักทรัพย์ ๓. กาเมสุมิฉฉาจาร ความประพฤติผิดทางกาม ๔. มุสาวาท การพูดเท็จ ๕. ปิสุณวาจา วาจาส่อเสียด ๖. ผรุสวาจา วาจาหยาบ ๗. สัมผัปปลาปะ พูดเพื่อเจ้อ ๘. อภิขมา พุ่งเล็งอยากได้ของเขา ๙. พยาบาท คิดร้ายผู้อื่น ๑๐. มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๗๕, ๓๐๕)

อกุศลมูล ๓ รากเหง้าของอกุศล ต้นตอของความชั่ว มี ๓ คือ ๑. โลภะ (ความอยากได้) ๒. โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) ๓. โมหะ (ความหลง) ๘ (พ.ศ. หน้า ๘๕)

อคติ ๔ ฐานอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิด ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง มี ๔ อย่างคือ ๑. นันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ) ๒. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ๓. โมหาคติ (ลำเอียงเพราะหลง พลาดผิดเพราะเขลา) ๔. ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว) (พ.ศ. หน้า ๑๗๔)

อนัตตา ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน (พ.ศ. หน้า ๓๖๖)

อบายมุข ช่องทางของความเสื่อม เหตุเครื่องฉิบหาย เหตุย่อยยับแห่งโลกทรัพย์ ทางแห่งความพินาศ (พ.ศ. หน้า ๓๗๗)

อบายมุข ๔ ๑. อิตถิธุดตะ (เป็นนักเลงหญิง นักเที่ยวผู้หญิง) ๒. สุราธุดตะ (เป็นนักเลงสุรา นักดื่ม) ๓. อักขธุดตะ (เป็นนักการพนัน) ๔. ปาปมิตตะ (คบคนชั่ว) (พ.ศ. หน้า ๓๗๗)

อบายมุข ๖ ๑. ดิดสุราและของมีนเมา ๑.๑ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ ๑.๒ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑.๓ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑.๔ เสียเกียรติ เสียชื่อเสียง ๑.๕ ทำให้ไม่รู้อาย ๑.๖ ทอนกำลังปัญญา ๒. ชอบเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖

อย่างคือ ๒.๑ ชื่อว่าไม่รักษาดน ๒.๒ ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย ๒.๓ ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๒.๔ เป็นที่
ระแวงสงสัย ๒.๕ เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือขำลือ ๒.๖ เป็นที่มาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก ๓. ชอบ
เที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการทำงานเสื่อมเสียเพราะมีใจกังวลคอยคิดจ้อง กับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ ทั้ง ๖
กรณี คือ ๓.๑ ราที่โหนไปที่นั่น ๓.๒ – ๓.๓ ขับร้อง ดนตรี เสดา เพลงเถิดเทิงที่โหนไปที่นั่น ๔. ดิการพนัน
มีโทษ ๖ คือ ๔.๑ เมื่อชนะยอมก่อเวร ๔.๒ เมื่อแพ้ก็เสียดาทรัพย์ที่เสียไป ๔.๓ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ
๔.๔ เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถ้อยคำ ๔.๕ เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ๔.๖ ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้
ที่จะหาคุ้มครองให้ลูกของเขา เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ได้ ๕. คบคนชั่วมีโทษโดยนำให้กลายเป็นคนชั่ว
อย่างที่ตนคบทั้ง ๖ ประเภท คือ ได้เพื่อนที่จะนำให้กลายเป็น ๕.๑ นักการพนัน ๕.๒ นักเลงหญิง ๕.๓ นักเลง
เหล้า ๕.๔ นักวางของปลอม ๕.๕ นักหลอกลวง ๕.๖ นักเลงหัวไม้ ๖. เกียจคร้านการทำงาน มีโทษโดยทำให้
ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผัดผ่อน ไม่ทำงาน โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง
๖ กรณีว่า ๖.๑ – ๖.๖ หนานัก ร้อนนัก เย็นไปแล้ว ยังเข้านัก หิวนัก อิ่มนัก แล้วไม่ทำงาน (พ.ธ. หน้า ๑๗๖
– ๑๗๘)

อธิปหานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. หมั่น
ประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจกรรมที่พึง
ทำ ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ๔. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ ควรเคารพนับถือท่าน
เหล่านั้น ๕. บรรดากุลสตรี กุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออุครร่า ขื่นใจ ๖. เคารพสักการบูชา
เจดีย์หรืออนุสาวรีย์ประจำชาติ ๗. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย
(รวมถึงพระภิกษุ ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบด้วย) (พ.ธ. หน้า ๒๔๖ – ๒๔๗)

อธิปไตย ๓ ความเป็นใหญ่ มี ๓ อย่าง คือ ๑. อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถ
ตนเป็นประมาณ ๒. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ถือโลกเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนียมของโลก
เป็นประมาณ ๓. รัชมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถความถูกต้อง
เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ (พ.ธ. หน้า ๑๒๗-๑๒๘)

อริยสัจ ๔ ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะมี ๔ คือ
๑. ทุกข์ (ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาพที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้
ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่
รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์

๒. ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา และ
วิภวตัณหา) กำจัดอวิชชา สำรอกตัณหา สิ้นแล้ว ไม่ถูกข้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ ปลอดโปร่ง เป็นอิสระ คือ
นิพพาน)

๓. ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สำรอกตัณหา
สิ้นแล้ว ไม่ถูกข้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ เป็นอิสระ คือ นิพพาน)

๔. ทุกชนิดโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมืองค์ ๘ นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๘๑)

อริยอัฏฐังคิกมรรค ทางสายกลาง มรรคมืองค์ ๘ (ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๖๕)

อัญญาญเบกขา เป็นอุเบกขาฝ่ายวิบัติ หมายถึง ความไม่รู้เรื่อง เคยไม่รู้เรื่อง เคยโง่ เคยเมย์ (พ.ธ. หน้า ๑๒๖)

อตฺตา ตัวตน อาตมัน บุคคลย่อมยึดมั่นมองเห็นขั้น ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดเป็นอตฺตา หรือยึดถือว่ามีอตฺตา เนื่องด้วยขั้น (พ.ศ. หน้า ๑๕๘)

อตฺถะ เรื่องราว ความหมาย ความมุ่งหมาย ประโยชน์ มี ๒ ระดับ คือ ๑. ทัฏฐิธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในชีวิตนี้หรือประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้มาโดยทางที่ชอบธรรม ๒. สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า หรือประโยชน์ที่ล้าลึกกว่าที่จะมองเห็นกันเฉพาะหน้า เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไป เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละจากโลกนี้ไป ๓. ปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิตเป็นจุดหมายสูงสุดหรือที่หมายขั้นสุดท้าย คือ พระนิพพาน อีกประการหนึ่ง หมายถึง ๑. อตฺตัตถะ ประโยชน์ตน ๒. ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น ๓. อุกยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (พ.ธ. หน้า ๑๓๑ – ๑๓๒)

อายตนะ ที่ต่อ เครื่องติดต่อ แคนต่อความรู้ เครื่องรู้ และสิ่งที่ถูกรู้ เช่น ตาเป็นเครื่องรู้ รูปเป็น สิ่งที่รู้ หูเป็นเครื่องรู้ เสียงเป็นสิ่งที่รู้ เป็นต้น จัดเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. อาตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖

๒. อายตนะภายนอก หมายถึง เครื่องต่อภายนอก สิ่งที่ถูกรู้ มี ๖ คือ ๒.๑ รูป คือ รูป ๒.๒ สัททะ คือ เสียง ๒.๓ คันธะ คือ กลิ่น ๒.๔ รส คือ รส ๒.๕ โผฏฐัพพะ คือ สิ่งต้องกาย ๒.๖ ฐัมมะ หมายถึง ธรรมารมย์ คือ ารมณ์ที่เกิดกับใจ หรือสิ่งที่ใจรู้ ารมณ์ ๖ ก็เรียก (พ.ศ. หน้า ๔๑๑)

อายตนะภายใน เครื่องต่อภายใน เครื่องรับรู้ มี ๖ คือ ๑. จักขุ คือ ตา ๒. โสตะ คือ หู ๓. จ्ञานะ คือ จมูก ๔. ชิวหา คือ ลิ้น ๕. กาย คือ กาย ๖. มโน คือ อินทรีย์ ๖ ก็เรียก (พ.ศ. หน้า ๔๑๑)

อริยวัฑฒิ ๕ ความเจริญอย่างประเสริฐ หลักความเจริญของอารยชน มี ๕ คือ ๑. ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นใจในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความจริง ความดีอันมีเหตุผล ๒. ศีล ความประพฤติดี มีวินัย เลี่ยงชีพสุจริต ๓. สุตะ การเล่าเรียน สดับฟัง ศึกษาหาความรู้ ๔. จาคะ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังและร่วมมือ ไม่คับแคบ เอาแต่ตัว ๕. ปัญญา ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง (พ.ธ. หน้า ๒๑๓)

อิทธิบาท ๔ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ คือ

๑. นันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอแล้วปรารถนาจะทำ ให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตผูกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทบทวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ไคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ตัวอย่างเช่น ผู้ทำงานทั่ว ๆ ไปอาจจำสั้น ๆ ว่า รักงาน ใฝ่งาน ใฝ่ใจงาน และทำงานด้วยปัญญา เป็นต้น (พ.ธ. หน้า ๑๘๖-๑๘๗)

อุบาสกธรรม ๗ ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ ๔. มีความเลื่อมใสอย่างมากในพระภิกษุทุกระดับ ๕. ไม่พึงธรรมด้วยตั้งใจจะคอยฟังโศภิตเตยน ๖. ไม่แสวงหาบุญนอกหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ๗. กระทำการสนับสนุน คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (พ.ธ. หน้า ๒๑๕ – ๒๒๐)

อุบาสกธรรม ๕ สมบัติของอุบาสก ๕ คือ ๑. มีศรัทธา ๒. มีศีลบริสุทธิ ๓. ไม่ถือมงคลด้นขาว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคลคือมุ่งหวังผลจากการกระทำ และการงานมิใช่จากโชคกลาง และสิ่งที่เตือนกันว่าคลังศักดิ์สิทธิ์ ๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๕. ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (พ.ศ. หน้า ๓๐๐)

อุบาสกธรรม ๗ ผู้ใกล้ชิดพระศาสนาอย่างแท้จริง ควรตั้งตนอยู่ในธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก มี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริสัจ คือ ฝึกรวมตนให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติรักษาศีลขั้นสูงขึ้นไป ๔. พรั่งพร้อมด้วยความเลื่อมใส ในพระภิกษุทั้งหลายทั้งที่เป็นเถระ นวกะ และปุณกลาง ๕. ฟังธรรมด้วยความตั้งใจ มิใช่มาจับผิด ๖. ไม่แสวงหาทักษิณภายนอก หลักคำสอนนี้ คือ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๗. กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนา คือ เอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วยกิจกรรม (ธรรมานุชิต, หน้า ๗๐ – ๗๐)

อุเบกขา มี ๒ ความหมายคือ ๑. ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยชอบหรือชัง ความวางใจเฉยได้ ไม่ยินดียินร้าย เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรม หรือตามควรแก่เหตุนั้น ๒. ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่สุข ไม่ทุกข์ เรียกเต็มว่าอุเบกขาเวทนา (อทุกขมสุข) (พ.ศ. หน้า ๔๒๖ – ๔๒๗)

อุปาทาน ๔ ความยึดมั่น ความถึมั่นด้วยอำนาจกิเลส ความยึดติดอันเนื่องมาแต่ตัณหา ผูกพันเอาตัวตนเป็นที่ตั้ง ๑. กามุปาทาน ความยึดมั่นในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปาทานที่นำใจใคร่ นำพอใจ ๒. ทิณูปาทาน ความยึดมั่นในทิณูหรือทณู คือ ความเห็น ลัทธิ หรือหลักคำสอนต่าง ๆ ๓. สิลัพพอุปาทาน ความยึดมั่นในศีลและพรต คือ หลักความประพฤติ ข้อปฏิบัติ แบบแผน ระเบียบวิธี ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิพิธีต่าง ๆ กัน ไปอย่าง

มมยหรือโดยนิมว่าขลัง ว่าศักดิ์สิทธิ์ มิได้เป็นไปด้วยความรู้ ความเข้าใจตามหลักความสัมพันธ์แห่งเหตุและผล ๔. อตตวาทุปาทาน ความยึดมั่นในวาทะว่าตัวตน คือ ความถือหรือสำคัญ หมายอยู่ในภายในว่ามีตัวตน ที่จะได้ จะมี จะเป็น จะสูญสลาย ถูกบีบคั้น ทำลายหรือเป็นเจ้าของ เป็นนายบังคับบัญชาสิ่งต่าง ๆ ได้ไม่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งปวง อันรวมทั้งตัวตนว่าเป็นแต่เพียงสิ่งที่ประชุมประกอบกันเข้า เป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งหลายที่มาสัมพันธ์กันล้วน ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๘๗)

อุปนิสัย ๔ ธรรมที่พึงพึง หรือธรรมช่วยอุดหนุน ๑. สงฺขาเยกํ ปฏิเสวติ พิจารณาแล้วจึงใช้สอยปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช เป็นต้น ที่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ ๒. สงฺขาเยกํ อธิวาเสติ พิจารณาแล้วอดกลั้นได้แก่ อนิฏฐารมณํ ต่าง ๆ มีหนาวร้อน และทุกขเวทนา เป็นต้น ๓. สงฺขาเยกํ ปริวชฺเชติ พิจารณาส่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจแล้วหลีกเว้น ๔. สงฺขาเยกํ ปฏิวิโนเทติ พิจารณาส่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายเกิดขึ้นแล้ว เช่น อกุศลวิตก มีกามวิตก พยาบาทวิตก และวิหิงสาวิตก และความชั่วร้ายทั้งหลายแล้วพิจารณาแก้ไข บำบัดหรือขจัดให้สิ้นไป (พ.ธ. หน้า ๑๗๕)

โอดตปปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว (พ.ศ. หน้า ๔๗๕)

โอวาท คำกล่าวสอน คำแนะนำ คำตักเตือน โอวาทของพระพุทธเจ้า ๓ คือ ๑. เว้นจากทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ (ไม่ทำชั่วทั้งปวง) ๒. ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (ทำแต่ความดี) ๓. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง โลก โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์) (พ.ศ. หน้า ๔๔๐)

สังคมศาสตร์ การศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้มีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

คุณธรรม(virtue) และจริยธรรม(moral or morality or ethics) คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

จริยธรรม มีความหมายเช่นเดียวกับ**ศีลธรรม** หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติกรรมปฏิบัติความประพฤติหรือหน้าที่ที่ชอบ ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่ประพฤติปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต หรือคุณธรรมตามกรอบจริยธรรม ส่วน**ศีลธรรมและจริยธรรม** มีความหมายใกล้เคียงกัน คุณธรรมจะมีความหมายที่เน้นสภาพ ลักษณะ หรือคุณสมบัติที่แสดงออกถึงความดีงาม ส่วนจริยธรรม มีความหมายเน้นที่ ความประพฤติหรือการปฏิบัติที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม นักวิชาการมักใช้คำทั้งสองคำนี้ในความหมายนี้เดียวกันและมักใช้คำสองคำดังกล่าวควบคู่กันไป เป็นคำว่า**คุณธรรมจริยธรรม** ซึ่งรวมความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม นั่นคือมีความหมายเน้นทั้งสภาพ ลักษณะ หรือ คุณสมบัติ และความประพฤติอันดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม (โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย ศูนย์คุณธรรม หน้า ๑๑-๑๒)

การเมือง ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจในการจัดระเบียบสังคมเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของสังคม มีความสัมพันธ์ต่อกันโดยรวมทั้งหมดในส่วนหนึ่งของชีวิตในพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ อำนาจชอบธรรม หรืออิทธิพล และมีความสามารถในการดำเนินการได้

ข้อมูล สิ่งที่ได้รับรู้และยังไม่มี การจัดประมวลให้เป็นระบบ เมื่อจัดระบบแล้วเรียกว่า สารสนเทศ

ค่านิยม การกำหนดคุณค่าและพัฒนาจนเป็นบุคลิกภาพประจำตัว

คุณค่า ลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความดี ความงาม ความดีเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ สิ่งที่ตอบสนองความต้องการได้เป็นสิ่งที่มีความค่า คุณค่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ คุณค่าเปลี่ยนไปได้ตามเวลา และคุณค่ามักเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของความเจริญ

บทบาท การกระทำที่สังคมคาดหวังตามสถานภาพที่บุคคลครองอยู่

หน้าที่ เป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สถานภาพ ตำแหน่งที่แต่ละคนครองอยู่ในสถานที่หนึ่ง ในช่วงเวลาหนึ่ง

บรรทัดฐาน ข้อตกลงของสังคมที่กำหนดให้สมาชิกประพฤติ ปฏิบัติ บางทีเรียกปทัสถาน สามารถใช้บรรทัดฐานของสังคม (social norms) เป็นมาตรฐานความประพฤติในทางจริยธรรมได้ ซึ่งแยกออกเป็น

ก. วิถีประชา (folkways) ได้แก่ แบบแผนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่สังคมยอมรับ และได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา มักเกี่ยวข้องกับเรื่องการค้าเนินชีวิต และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะไม่มีกฎเกณฑ์เคร่งครัดแน่นอนตายตัว

ข. กฎศีลธรรมหรือจารีต (mores) เป็นมาตรฐานความประพฤติของสังคมที่มีการกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมที่เข้มข้น ในกรณีมีผู้ฝ่าฝืนอาจมีการลงโทษ แม้ว่าในบางครั้งจะไม่มีเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม เช่น การลวนลามสตรีในชนบท ต้องลงโทษด้วยการเสียผี

ค. กฎหมาย (law) เป็นมาตรฐานความประพฤติที่รัฐกำหนดให้สมาชิกของรัฐพึงปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ และกำหนดวิธีการปฏิบัติการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

สิทธิ ข้อเรียกร้องของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สิทธิทางศีลธรรม เป็นข้อเรียกร้องทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

ประเพณี เป็นความประพฤติของคนหมู่หนึ่ง อยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกันและสืบกันมานาน

ประเพณี คือ กิจกรรมที่มีรูปแบบของชุมชนหรือสังคมหนึ่งที่จัดขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ใด จุดประสงค์หนึ่ง และกำหนดการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาแน่นอนสม่ำเสมอ กิจกรรมที่เป็นประเพณีอาจมองได้อีกประการหนึ่งว่าเป็นแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มเฉพาะหรือทางศาสนา

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights sinv UDHR) คือการประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ให้การรับรองตามข้อมติที่ ๒๑๗ A (III) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๑ โดยประเทศไทยออกเสียงสนับสนุน

วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย เป็นการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมา ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของมนุษยชาติโลก ความสำคัญ และผลกระทบที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

สัมมาชีพ การประกอบอาชีพสุจริตและเหมาะสมในสังคม

ประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานจนสำเร็จ หรือผลการกระทำที่ได้ผลออกมาดีกว่าเดิม รวมทั้งการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่า โดยไม่ให้เกิดความสูญเปล่าหรือความสูญเสีย ทรัพยากรต่างๆ พิจารณาได้จาก เวลา แรงงาน วัตถุดิบ เครื่องจักร ปริมาณและคุณภาพ ฯลฯ

ประสิทธิผล ระดับความสำเร็จของวัตถุประสงค์ หรือ ผลสำเร็จของงาน

สินค้า หมายความว่าสิ่งของที่สามารรถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม

ภูมิปัญญา ส่วนหนึ่งของประเพณี หรือเป็นกิจกรรมเฉพาะตัวก็ได้ เช่น พิธีถวายสังฆทาน พิธีบวชนาค พิธีบวชลูกแก้ว พิธีขอฝน พิธีไหว้ครู พิธีแต่งงาน

มนุษยชาติ การเกิดเป็นมนุษย์มาจาก มนุษย์ = ผู้มีจิตใจสูง กับชาติ = เกิด โดยปกติหมายถึง มนุษย์ทั่ว ๆ ไป

มรรยาท พฤติกรรมที่สังคมกำหนดว่าควรประพฤติเป็นวัฒนธรรม วัดจากความเหมาะสมและไม่เหมาะสม

ระบบ การนำส่วนต่าง ๆ มาปรับเรียงต่อให้ทำงานประสานต่อเนื่องกันจนดูเป็นสิ่งเดียวกัน

กระบวนการ กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง

วิเคราะห์ การแยกแยะให้เห็นคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบ

เศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับการกิน การอยู่ของมนุษย์ในสังคม ว่าด้วยทรัพยากรที่มีจำกัดการผลิต การกระจายผลผลิต และการบริโภค

สหกรณ์ แปลว่าการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะจะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม (พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิตดาลัย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖)

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเน้นที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิด ของการสร้างสรรค์หรือวิธีในการแสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญา อาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่นสินค้า ต่าง ๆ หรือ เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวความคิด กรรมวิธีและทฤษฎีต่าง ๆ เป็นต้น ทรัพย์สินทางปัญญามี ๒ ประเภท ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial property) และลิขสิทธิ์ (Copyright)

๑. ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม มีสิทธิบัตร แบบผังภูมิของวงจรรวม เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็น สินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

๒. ลิขสิทธิ์ คือ งานหรือความคิดสร้างสรรค์ในสาขาวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม

งานภาพยนตร์ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี หรือแผนกศิลปะ แผนกวิทยาศาสตร์ ลิขสิทธิ์ยังรวมทั้งสิทธิข้างเคียง (Neighbouring Right)

เหตุ ภาวะเงื่อนไขที่จำเป็นที่ทำให้สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นตามมา เรียกว่า ผล

เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

อำนาจ ความสามารถในการบีบบังคับให้สิ่งหนึ่ง (คนหนึ่ง...) กระทำตามที่ปรารถนา

อิทธิพล อำนาจบังคับที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เอกลักษณ์ ลักษณะที่มีความเป็นหนึ่งเดียว ไม่มีที่ใดเหมือน

ตำนาน เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาและถูกบันทึกขึ้นภายหลัง

พงศาวดาร คือ การบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่กับพระมหากษัตริย์ และราชสำนัก

อดีต คือ เวลาที่ล่วงมาแล้ว ความสำคัญของอดีต คือ อดีตจะครอบงำความคิดและความรู้ของเราอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง อดีตที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน/ความสำคัญที่มีต่อเหตุการณ์และกลุ่มคนจะถูกนำมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

นักประวัติศาสตร์ เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นจากหลักฐานประเภทต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายและวิธีการคิด ซึ่งงานเขียนอาจนำไปสู่การเป็นวิชาประวัติศาสตร์ได้ในที่สุด

ความมุ่งหมายในการเขียนประวัติศาสตร์

- นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่า มุ่งสู่การรวมชาติ/รับใช้การเมือง
- นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ มุ่งที่จะหาความจริง (truth) จากอดีตและตีความโดยปราศจากอคติ (bias)

หลักฐานประเภท ต่าง ๆ จะให้ข้อเท็จจริงบางประการ ซึ่งจะนำไปสู่ความจริงในที่สุดโดยมีวิธีการแบ่งประเภทของหลักฐานหลายแบบ เช่น หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์และหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์แบบหนึ่ง หลักฐาน

ประเภทลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรแบบหนึ่ง หรือหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง (หรือหลักฐานชั้นที่หนึ่ง ชั้นที่สอง ชั้นที่สาม) อีกแบบหนึ่ง หลักฐานที่จะถูกประเมินว่าน่าเชื่อถือที่สุด คือ หลักฐานที่เกิดร่วมสมัยหรือเกิดโดยผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์นั้น ๆ แต่กระนั้นนักประวัติศาสตร์ก็ต้องวิเคราะห์ทั้งภายในและภายนอกก่อนด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้ที่อยู่ร่วมสมัยก็ย่อมมีจุดมุ่งหมายส่วนตัวในการบันทึก ซึ่งอาจทำให้เลือกบันทึกเฉพาะเรื่องบางเรื่องเท่านั้น

อคติ คือ ความลำเอียง ไม่ตรงตามความเป็นจริง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ซึ่งผู้ที่เป็นนักประวัติศาสตร์จะต้องตระหนักและควบคุมให้ได้

ความเป็นกลาง คือ การมองด้วยปราศจากความรู้สึกอคติจะเกิดขึ้นได้หากเข้าใจธรรมชาติของหลักฐานแต่ละประเภท เข้าใจปรัชญาและวิธีการทางประวัติศาสตร์ เข้าใจจุดมุ่งหมายของผู้เรียน ผู้บันทึกประวัติศาสตร์ (นั่นคือ เข้าใจว่าบันทึกเพื่ออะไร เพราะเหตุใด)

ความจริงแท้ (real truth) คือ ความจริงที่คงอยู่แน่นอนนิรันดร์ เป็นจุดหมายสูงสุดที่นักประวัติศาสตร์มุ่งแสวงหาซึ่งจะต้องอาศัยความเข้าใจและความจริงที่อยู่เบื้องหลังการเกิดพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ (ที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง) ซึ่งการแสวงหาความจริงแท้ ต้องอาศัยความสมบูรณ์ของหลักฐานและกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ละเอียด ถี่ถ้วน กินเวลายาวนาน แต่นี่คือ ภาระหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์

ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ คือ ผู้นำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติและทักษะในการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความจริงและความจริงแท้จะต้องศึกษาผลงานของนักประวัติศาสตร์ และเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยต้องเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องธรรมชาติของประวัติศาสตร์

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องการนับเวลา และการแบ่งช่วงเวลาตามระบบต่าง ๆ ทั้งแบบไทยสากล ศักราชที่สำคัญ ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก และการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานสำหรับการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สามารถเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตระหนักถึงความสำคัญในความต่อเนื่องของเวลา อิทธิพลและความสำคัญของเวลาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึงกระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดจากวิธีวิจัยเอกสาร และหลักฐานประกอบอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

หนึ่ง การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษา แสวงหาคำตอบด้วยเหตุ และผล (ศึกษาอะไร ช่วงเวลาไหน สมัยใด และเพราะเหตุใด)

สอง การค้นหาและรวบรวมหลักฐานประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่ วัตถุโบราณ ร่องรอยถิ่นที่อยู่อาศัยหรือการดำเนินชีวิต

สาม การวิเคราะห์หลักฐาน (การตรวจสอบ การประเมินความน่าเชื่อถือ การประเมินคุณค่าของหลักฐาน) การตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความเป็นกลาง และปราศจากอคติ

สี่ การสรุปข้อเท็จจริงเพื่อตอบคำถาม ด้วยการเลือกสรรข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างเคร่งครัดโดยไม่ใช้
 ค่านิยมของตนเองไปตัดสินพฤติกรรมของคนในอดีต โดยพยายามเข้าใจความคิดของคนในยุคนั้นหรือนำตัว
 เข้าไปอยู่ในยุคสมัยที่ตนศึกษา

ห้า การนำเสนอเรื่องที่ศึกษาและอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความต่อเนื่อง น่าสนใจ ตลอดจนมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้งานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและมีความหมาย

พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาเรื่องราวของสังคม มนุษย์ในบริบทของเวลาและสถานที่ โดยทั่วไปจะแยกเรื่องศึกษาออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในกลุ่มสังคม มนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ในท้องถิ่น/ประเทศ/ภูมิภาค/โลก โดยมุ่งศึกษาว่าสังคมนั้น ๆ ได้เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาตามลำดับเวลาได้อย่างไร เพราะเหตุใด จึงเกิดความเปลี่ยนแปลงมีปัจจัยใดบ้าง ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการหรือการสร้างสรรควัฒนธรรม และผลกระทบของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลาและความต่อเนื่อง

ภูมิศาสตร์ เป็นคำที่มาจากภาษากรีก (Geography) หมายถึงการพรรณาลักษณะของโลกเป็นศาสตร์ทางพื้นที่ เป็นความรู้ที่วาดด้วยปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตหนึ่ง

ลักษณะทางกายภาพ ของภูมิศาสตร์ หมายถึง ลักษณะที่มองเห็นเป็นรูปร่าง รูปทรง โดยสามารถมองเห็นและวิเคราะห์ไปถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะของธรณีสัณฐานวิทยาภูมิอากาศวิทยา ภูมิศาสตร์ดิน ชีวภูมิศาสตร์พืช ภูมิศาสตร์สัตว์ ภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หมายถึงวิธีการศึกษา หรือวิธีการวิเคราะห์ พิจารณาสำหรับศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ได้ใช้
สำหรับการศึกษาพิจารณา คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อกันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์
(Environment) ทา ง ก า ย ภ า พ ด้ ว ย วิ ธี ก า ร คี ก ษ า พิจา ร ณ า ถึง
ความแตกต่าง ความเหมือนระหว่างพื้นที่หนึ่งๆ กับอีกพื้นที่หนึ่ง หรือระหว่างภูมิภาคหนึ่งกับภูมิภาคหนึ่ง
โดยพยายามอธิบายถึงความแตกต่าง ความเหมือน รูปแบบของภูมิภาค และพยายามขีดเส้นสมมุติ แบ่งภูมิภาค
เพื่อพิจารณาวิเคราะห์ คุณสมบัติภาพของภูมิภาคเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร

ภูมิศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของธรรมชาติ มนุษย์ และวัฒนธรรม รูปแบบต่าง ๆ

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยทางธรรมชาติ จะเป็นภูมิศาสตร์กายภาพ (Physical Geography)

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น ประชากร วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ การเดินทาง การอพยพ
จะเป็นภูมิศาสตร์มนุษย์ (Human Geography)

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม การค้า การเมือง จะเป็น
ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (Cultural Geography)

ภูมิอากาศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบอุตุนิยมวิทยา รูปแบบต่าง ๆ เช่น ภูมิอากาศ แบบร้อนชื้น ภูมิอากาศ แบบอบอุ่นชื้น ภูมิอากาศแบบร้อนแห้งแล้ง ฯลฯ

ภูมิประเทศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบแผ่นดิน เช่น หิน ดิน ความต่างระดับ ทำให้เกิดภาพลักษณะรูปแบบต่าง ๆ เช่น พื้นที่แบบภูเขา พื้นที่ระบบลาดเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม ฯลฯ

ภูมิพฤกษ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของพืชพรรณ อากาศ ภูมิประเทศ ดิน สัตว์ป่า ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ป่าดิบ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าทุ่งหญ้า ฯลฯ

ภูมิธรณี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน โครงสร้างทางธรณี ทำให้เกิดรูปแบบทางธรณีชนิดต่าง ๆ เช่น ภูเขาแบบทบตัว ภูเขาแบบยกตัว ที่ราบน้ำท่วมถึง ชายฝั่งแบบยุบตัว ฯลฯ

ภูมิปฐพี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน ภูมิประเทศลักษณะอากาศ พืชพรรณ ทำให้เกิดดินรูปแบบต่าง ๆ เช่น แดนดินดำ มอดินแดง ดินทรายจัด ดินกรด ดินเค็ม ดินพรุ ฯลฯ

ภูมิอุทก คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแผ่นดิน ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิธรณี พืชพรรณ ทำให้เกิดรูปแบบแหล่งน้ำชนิดต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง ทะเล ทะเลสาบ มหาสมุทร น้ำใต้ดิน น้ำบาดาล ฯลฯ

ภูมิดาราศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของดวงดาว กลุ่มดาว เวลา การเคลื่อนที่โคจรของ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ ทำให้เกิดรูปแบบปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น การเกิดกลางวันกลางคืน ขั้วขึ้น-ขั้วแรม สุริยุปราคา ตะวันอ้อมเหนือ ตะวันอ้อมใต้ ฯลฯ

ภัยพิบัติ เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติและกระทำของมนุษย์ จนชุมชนหรือสังคมที่เผชิญปัญหาไม่อาจรับมือ เช่น ดินถล่ม สึนามิ ไฟป่า ฯลฯ

แหล่งภูมิศาสตร์ หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขต ภูมิภาคและท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย

เทคนิคทางภูมิศาสตร์ หมายถึง แผนที่ แผนภูมิ แผนภาพ และกราฟ ถ่ายทางอากาศ และภาพถ่ายจากดาวเทียม เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สื่อที่สามารถค้นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ได้

มิติทางพื้นที่ หมายถึง การวิเคราะห์ พิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่ ปัจจัยแวดล้อม และการกระจายของพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความกว้าง ยาว สูง ตามขอบเขตที่กำหนด หรือ สมมุติพื้นที่ขึ้นมาพิจารณา

การศึกษารูปแบบทางพื้นที่ หมายถึง การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นที่หรือมิติทางพื้นที่ของ สังคมมนุษย์ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ มีการใช้และกำหนดหน่วยเชิงพื้นที่ ที่ชัดเจน มีการอาศัยเส้นที่เราสมมุติขึ้น อาศัยหน่วยต่าง ๆ ขึ้นมา กำหนดขอบเขต ซึ่งมีองค์ประกอบลักษณะทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และลักษณะทางพัฒนาการของมนุษย์ที่เด่นชัด สอดคล้องกันเป็นพื้นฐานในการศึกษา แสวงหาข้อมูล

ภูมิศาสตร์กายภาพ หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับระบบธรรมชาติ ถึงความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการไปตามยุคสมัย โดยมีขอบเขตที่กล่าวถึง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ภูมิปฐพี (ดิน) ภูมิอากาศ (ลมฟ้าอากาศ บรรยากาศ) และภูมิพฤกษ (พืชพรรณ ป่าไม้ ธรรมชาติ) รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์

สิ่งแวดล้อม สิ่งที่อยู่รอบ ๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งและมีอิทธิพลต่อสิ่งนั้น อาทิ อากาศ น้ำ ดิน ต้นไม้ สัตว์ ซึ่งสามารถถูกทำลายได้โดยการขาดความระมัดระวัง

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ยกเว้นตัวมนุษย์และผลงาน และมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ภูมิอากาศ ดิน พืชพรรณ สัตว์ป่า ธรณีสัณฐาน (ภูเขาและที่ราบ) บรรยากาศ มหาสมุทร แร่ธาตุ และน้ำ

อนุรักษ์ การรักษา จัดการ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือการรักษาป้องกันบางสิ่งไม่ให้ เปลี่ยนแปลง สูญหายหรือถูกทำลาย

ภูมิศาสตร์มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมด้านสังคมทั้งในเมืองและท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม สาเหตุและผลกระทบที่มีต่อมนุษย์ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางสังคม

กรอบทางพื้นที่ (Spatial Framework) หมายถึง การวางข้อกำหนดหรือขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือแบบรูปแบบกระจายของสิ่งต่าง ๆ บนผิวโลกส่วนใดส่วนหนึ่ง เพื่อให้เราเข้าใจลักษณะโลกของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์ และวัฒนธรรมของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์กรอบพื้นที่ของโลกที่มีลักษณะเป็นภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ สำหรับการวิเคราะห์ หรือศึกษาองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เฉพาะเรื่อง

รูปแบบทางพื้นที่ (Spatial Form) หมายถึง ข้อเท็จจริง เครื่องมือ หรือวิธีการ โดยเฉพาะกลุ่มของข้อมูลที่ได้มา เป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ทางพื้นที่แบบรูปแบบของการกระจาย การกระทำระหว่างกัน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ

พื้นที่หรือระวางที่(Space) หมายถึง ขอบเขตทางพื้นที่ในการวิเคราะห์ทางภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ตามระวางที่ (Spatial study) ที่กำหนดขึ้นมีขอบเขตชัดเจน อาจจะมีการกำหนดเป็นเขตบริเวณ สถานที่ นำมิติของความกว้าง ความลึก ความสูง ความยาว รวมทั้งมิติทางเวลา ในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ตามที่เรากำหนด ขอบเขตระหว่างที่ ด้วยเครื่องมือ เส้นสมมติและเทคนิคทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ อาจจะจำแนกเป็นเขต ภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น ฯลฯ ที่เฉพาะเจาะจงไป มีการพิจารณา วิเคราะห์ถึงการกระจายและสัมพันธ์ภาพของมนุษย์บนผิวโลก และลักษณะทางพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธ์จากถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธ์ภาพระหว่างสังคมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาความแตกต่างเชิงพื้นที่ (Area difference)

มิติสัมพันธ์เชิงทำเลที่ตั้ง หมายถึง การศึกษาความแตกต่างหรือความเหมือนกันของสังคมมนุษย์ในแต่ละสถานที่ ในฐานะที่ความแตกต่างและเหมือนกันนั้นอาจมีความเกี่ยวเนื่องกับความแตกต่างและความเหมือนกันในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางวัฒนธรรม ทางการเมือง และการศึกษาภูมิทัศน์ที่แตกต่างกันในเรื่ององค์ประกอบ ปัจจัย ตลอดจนแบบรูปการกระจายของมนุษย์บนพื้นโลก และการที่มนุษย์ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก เหตุไรมนุษย์จึงใช้ประโยชน์จากพื้นโลก แตกต่างกันในพื้นที่ต่างกัน และในเวลาที่แตกต่างกัน มีผลกระทบอย่างไร

ภาวะประชากร รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประชากรในเรื่องสำคัญ 3 ด้าน คือขนาดประชากร การกระจายตัวเชิงพื้นที่ และองค์ประกอบของประชากร

ขนาดของประชากร จำนวนประชากรทั้งหมดของเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

การกระจายตัวเชิงพื้นที่ การที่ประชากรกระจายตัวกันอยู่ในส่วนต่างๆ ของพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

องค์ประกอบของประชากร ลักษณะต่าง ๆ ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดหรือจำนวนประชากร องค์ประกอบของประชากรเป็นดัชนีอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของประชากร องค์ประกอบประชากรที่สำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ การสมรส

การเปลี่ยนแปลงประชากร องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประชากร คือ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๑) **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๑) **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๑) **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๑) **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๑) **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๑) **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๑) **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ**.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๔). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๑) **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๔๕). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐**.

สุวิมล ว่องวานิช และ นางลัทธน์ วิรัชชัย. (๒๕๔๗). **การประเมินผลการปฏิรูปการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ พหุกรณีศึกษา**. เอกสารการประชุมทางวิชาการการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๑๕-๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (๒๕๔๘ ก). รายงานการวิจัย การใช้หลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐานตามทัศนะของผู้สอน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์

(ร.ส.พ.).

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (๒๕๔๘ ข.). รายงานการวิจัยโครงการวิจัยเชิงทดลอง กระบวนการสร้าง

หลักสูตรสถานศึกษาแบบอิงมาตรฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (๒๕๔๖ ข.). สรุปความเห็นจากการประชุมเสวนาหลักสูตร

การศึกษาขั้นพื้นฐาน ๕ จุด. พฤศจิกายน ๒๕๔๖ (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (๒๕๔๖ ก.). สรุปผลการประชุมวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน. ๒๓-๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๖ โรงแรมตรัง กรุงเทพฯ. (เอกสารอัดสำเนา).

สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (๒๕๔๒). พระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

สำนักผู้ตรวจราชการและติดตามประเมินผล. (๒๕๔๘). การติดตามปัญหาอุปสรรคการใช้หลักสูตร

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔. บันทึก ที่ ศธ ๐๒๐๓/ ๒๖๕๒ ลงวันที่ ๑๕ กันยายน

๒๕๔๘.

Kittisunthorn, C., (๒๐๐๓). **Standards-based curriculum: The first experience of Thai teachers.** Doctoral

Dissertation, Jamia Islamia University, Delhi, India.

Nutravong, R., (๒๐๐๒). **School-based curriculum decision-making: A study of the Thailand reform**

experiment. Doctoral Dissertation, Indiana University, Bloomington. U.S.A.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายสุรศักดิ์ หนูพยนต์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านพรุดินนา

นางจีราภรณ์ การดี ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนบ้านพรุดินนา

คณะผู้จัดทำ

1. นายเอกพจน์ หับไทร ครู โรงเรียนบ้านพรุดินนา

